

יו"ל ע"י מכון
"עטרת הסולם"

להוצאת וחיידוש ספרי הסולם
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מוהרי"י שליט"א
אבן עזרא 4 ב"ב, טל: 03-6192872

בני היכלא

25 עמ'

גליון י"ט - פר' משפטים

פניני זוהר
לפר' משפטים

דין תורה הוא דין אמת (משפטים, סולם
אות תכ"ט)

שקר ושוחד (משפטים, סולם אות תל"ו)

סוד נשמות הגרים (משפטים, סולם אות
צ"ד-צ"ה)

קדושת הארץ בשמיטה ויובל (בהר,
סולם אות ט"ו)

חירות האמיתית בעוה"ז ובעוה"ב
(חיי שרה, סולם אות רי"ט-רכ"א)

מעט ולאט ע"פ חוק ההתפתחות
(וישלה, סולם אות צ"א-צ"ב)

הר סיני ובית המקדש (משפטים, סולם
אות תקע"ה)

**סימן הצדיקים שלא נראתה הקשת
בימיהם** (משפטים, סולם אות צ"ו)

גלגולי הנשמות שבפרשת משפטים
(משפטים, סולם אות א-ג)

שאר כסות ועונת הנשמה, לא יגרע
(תיקו"ז, תיקון ו' מעה"ס ל"ו)

זהירות בנשמה היתירה (משפטים, סולם
אות ע"ט)

כי תצא אש ומצאה קוצים (תיקו"ז, תי
ס"ב)

**ג' שערי הדין בכא קמא מציעא
ובתרא** (בלק, סולם אות רמ"ו-רמ"ז)

גבולות כלי ההמשכה (זוהר חדש רות,
סולם אות רצ"ה-רצ"ט)

**קיום מצוות השבת המשכון ע"י
הקב"ה** (ז"ח רות תרנ"ה-תרנ"ח)

שורש קדושת ישראל וחכמתם
(משפטים, סולם אות ת"ק-תק"א)

פניני זוהר

פנינים ורעיונות אלו, נלקטו מתוך דברי ספר הזוהר על פרשת השבוע, על מנת להאירם לרבים. עוד הוספנו בשולי כל קטע, מעט מן משמעות הדברים וקישורם לספרי בעל הסולם.

כל הרעיונות שבקובץ בני היכלא זה הובאו למראה עיני אדמו"ר שליט"א, אשר שיבחס ביותר ונתן את הסכמתו כי הם מכוונים לאמת.

לתועלת הלומדים, אשר ממנו יראו וכן יעשו, רבים מדברי הזוהר על הפרשה המובאים בקובץ זה ובקודמיו, נלקטו ונאספו בעזרת ספר מסורת הזוהר שחיבר והו"ל כ"ק אדמו"ר שליט"א. בו צוינו כל דברי הזוהר לפי סדר פסוקי התנ"ך.

נלקט ונכתב על ידי יהודה ליב אשלג

נערך וי"ל ע"י: משה יצחק טייטלבוים, עורך המכון

מקרא: בתחילה הובאו דברי הזוהר באותיות גדולות יותר, אחריהם, הם פירוש הסולם, לאותו סעיף זוהר, כל שבתוך סוגריים מרובעות הם הערות הכותב]

נב. ניתן לקבל גיליון זה במייל, ע"י פנייה לכתובת: office2@ateretshlomo.com

מעלת לימוד הזוהר

הבעל שם טוב הק' זיע"א:

ציוה לאנשיו, שקודם כל תפילה ילמדו מאמר זוהר. ועוד אמר: יש הרבה שינויים בכל רגע, וכפי השנויים כך ישתנו מאמרים של הזוהר, לפרש אותו בכל יום פירוש אחר, כמו שעושין במתיבתא עילאה דקודשא בריך הוא, בכל יום לומדין ספר הזוהר עם פירוש חדש מן קודשא בריך הוא, כמו שגילה מרן הריב"ש טוב ששמע מרבו אחיה השילוני ושמע בעצמו במתיבתא דרקיע.

(ס' בעש"ט עה"ת, נח, ואתחנן)

פניני זוהר

בגלגול, או מחמת עונות, או שלא השלימה בחייה התורה ומצות. מחייבים אותה לחזור לעולם הזה ולהתלבש בגוף, דהיינו לחזור ולהולד ולהשלים המוטל עליה בשבעים שנות חיים בעולם הזה. אם היא מצד המלאך מטטרון שבעולם הבריאה, הכלול שש מדרגות חג"ת נה"י, כתוב בו שש שנים יעבד, אינה מתחייבת בגלגולים אלא עד שמשלמת לתקן שש מדרגות, חג"ת נה"י, מאותו המקום שנלקחה משם, דהיינו מטטרון. (א): אבל אם הנשמה היא מצד השכינה, שהיא שביעית, דהיינו מלכות דאצילות, השביעית לחג"ת נה"י דאצילות, ודאי מה כתוב בה, ובשביעית יצא לחפשי חנם, כי צדיק שזכה לנשמה ממלכות דאצילות, אין בו מלאכה, שהוא בחינת שבת, שאין מלאכה, דהיינו בירורי מוחין, נוהג בו, וכיון שאין בו מלאכה אין בו שעבוד. והנשמה שהיא משם, נאמר בה ובשביעית יצא לחפשי חנם, אין בה שעבוד.

(משפטים, סולם אות א-ג)

[גלגול נשמות: כלומר, הזוהר כאן מגלה את סוד הפסוקים הנאמרים במכירת עבד עברי ואמה עבריה, ועבודת שש שנים וכו', שהוא סוד גלגולי הנשמות בעולם הזה, לצורך עבודת התיקון הנדרשת מהם, לזמן המוקצב להן לשם כך. ידויק לשון רבי שמעון בזוהר כאן, שמזכיר את חוב הנשמה בגלגול. שמתוך הבנת מה היא החובה המוטלת על כל נשמה, יובן גם מה היא שארית החוב שעליה להשלימו בגלגול. כלומר, שטרם ביאור סוד הגלגול יש להבין את שאלת מהו תפקידו, שהיא שאלה ב' שבתחי' הקדמת הסולם לספר הזוהר. שהתשובה לשאלה זו נחלקת לד' חלקים כמבואר שם (סעיפים, כ"ט, מ"ג, נ"ה, ס"ז).

גלגולי הנשמות שבפרשת משפטים

(משפטים, סולם אות א-ג)

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (משפטים, שמות כ"א א'). פתח ר' שמעון ואמר, "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", תרגום, ואלין דיניא דתסדר קדמיהון. אלין אינון סדורין דגלגולא, דינין דנשמתין, דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה. (ב): חברייא, עידן הכא, לגלאה כמה רזין טמירין דגלגולא. "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד". כד נשמתא אתחייבת בגלגולא, אם הוא מסטרא דההוא עבד מטטרון, דאיהו כליל שית סטרין, כתיב ביה שש שנים יעבד, גלגולין דילה לא מתחייבא אלא שית שנין, עד דאשלימת שש דרגין, מההוא אתר דאתנטילת. (ג): אבל אם נשמתא היא מסטרא דשכינתא, דאיהי שביעית, ודאי מה כתיב, ובשביעית יצא לחפשי חנם, דצדיק, ודאי לית ביה מלאכה, כיון דלית ביה מלאכה, לית ביה שעבוד. ונשמתא דאיהי מתמן, אתמר בה ובשביעית יצא לחפשי חנם, לית בה שעבודא.

הסולם

פתח ר' שמעון ואמר, "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", התרגום, ואלין דיניא דתסדר קדמיהון. אלו הם סדרים של גלגול, כי משפטים פירושו דינים, דהיינו דינים של נשמות החוזרות ומתגלגלות לעוה"ז הנדונות כל אחת ואחת לפי עונשה. (ב): אמר להם רבי שמעון, חברים, כאן הזמן לגלות כמה סודות נסתרים של גלגול, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד, היינו, כשהנשמה מתחייבת

גלגול קודם. אלא, שעיקר ביאתה שוב [או מחדש] לעולם הזה הוא, לצורך הארת שאר הנשמות שבעולם, כהארת יום השבת שהוא מעין עולם הבא המאיר לכל ששת ימי המעשה. [כהארת נשמת רשב"י לכל העולם, וכהארת נשמת האר"י ז"ל וככל נשמות הצדיקים]. אמנם, ודאי ופשוט הוא שעל בעל נשמה זו להיזהר מלעשות חוב חדש, אם ח"ו ישכח את חיוב הכרת ה' בכל ענייני העולם וכיו"ב, שאז החוב עלול להיות חמור יותר כחילול שבת ח"ו.

כעין דברי הזוהר והסולם כאן (משפטים ג), שנשמת הצדיק היא בבחינת יום השבת שאין בו מלאכה, איתא גם בזוהר פרשת צו (סולם אות ס"א-ס"ב), וזה לשונו: כי התלמיד חכם הוא, כיום השבת [בגין, דת"ח כיום שבת] וכו', ונפש של תלמיד חכם נקראת שבת המלכה [ונפש דת"ח אתקריאת שבת מלכתא], שהיא נפש היתירה של שבת וכו', עכ"ל.

מדרגת הנשמה בדצח"מ הרוחני: עוד יש להתבונן בחוב הנשמה מצד מהות תפקידה, על פי מדרגתה בדצח"מ הרוחני כמבואר בהרחבה בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף מ"ב). כלומר, שבהיות שנשמת האדם נעה בכל המדרגות הקבועות שהם העולמות והספירות כפי הלבשתה אותם, יובן חובתה להשלים את תפקידה. ובהיות שהאדם הוא מרכז הבריאה [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר פרשת ויגש, ד"ה האדם מרכז הבריאה], כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף י"ח), יובן חובת השלמת התיקון המוטלת עליו, כיון שתיקון האדם משלים ומתקן בהכרח גם את כל התלויים בו וטפלים אליו.

שורש הזמן: עוד יש להתבונן בדברי הזוהר והסולם כאן, שמפרש את הפסוק "שש שנים יעבוד", שהם כנגד הספירות חג"ת נה"י. שביאור הדבר הוא בהבנת שורש הזמן הגשמי

מהאדמו"ר הרשב"ב זצ"ל: ראוי להזכיר בזה את ששמענו כו"כ פעמים מזקני האדמו"ר הרשב"ב זצ"ל (בן בעל הסולם זיע"א), שאדם העובד את ה' בכבוד ראש ובקביעות יכול להספיק לתקן כמה וכמה גלגולים בימי חייו, עכת"ד. היינו שאין להסתפק במועט ולהישאר במדרגה מסויימת, אלא לקיים בפשיטות את הנאמר בברכת אלוקי נשמה "כל זמן שהנשמה בקרבי" וכו', וללכת מחיל אל חיל.

חוב הנשמה: עוד יש להתבונן בדברי הזוהר כאן על חוב הנשמה, שמשווה חוב זה לחוב המובן באדם גשמי שגנב ונמכר בגניבתו. שמלמדנו בזה, שכפי המובן בפשט הפסוקים, כן יש להבין את החוב של הנהנה מעולם הזה מבלי רשות בעליו. כעין הנאמר בגמ' מסכת ברכות (דף ל"ה ע"ב): כל הנהנה מעולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל אביו ואמו. אין אביו אלא הקב"ה שנאמר "הלא הוא אביך קונך" ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך" וכו', עכ"ל הגמ'. היינו, שבלא הכרת ה' נוצר חוב שאין דרך לשלמו אלא על ידי גלגולים רבים העוברים על האדם עד שיכיר בה; וידע מה ה' שואל ממנו. כנאמר בפסוקים (עקב, דברים י"ב-י"ד): "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'; ללכת בדרכיו, ולאהבה אותו, ולעבדו בכל לבבך ובכל נפשך, לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו וגו', הן לה' השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה".

בכל זה יובן, הבדל סבות הגלגול מנשמה לנשמה. שהוא כפי שיעור החוב והתשלום שנעשה בכל פעם, עד שיושלם החוב כולו.

תלמידי החכמים בבחינת שבת: עוד יובנו במקצת על פי הנ"ל, גם דברי הזוהר כאן על נשמת הצדיק שבבחינת שבת, שאין בה מלאכה ועבודת בירורי המוחין וכו', כנ"ל. שיש להבינם שאין לנשמה זו חוב מוקדם בסבת

שם): ואמרה האשה אמן אמן ותנן על מה היא אומרת אמן אמן. אמן על האלה אמן על השבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר אמן שלא סטיתי ארוסה ונשואה ושומרת יבם וכו', עכ"ל. שיש מקום להבין בשבועה זו גם את שבועת הנשמה, שאינה סוטה מדרך ה' ודרך התורה. שגלגול השבועה, הוא גלגול כל חוב הנשמה ובסתתו היא שבה להתגלגל בעולם. ביאור שבועת הנשמה, נמצא בהקדמה לתע"ס (סעיפים ע"ה-ע"ט, פ"ו, פ"ח)

ביאורי תפילה: עוד יובן בענין חוב הנשמה הנ"ל, נוסח התפילה אחר נשמת כל חי תברך וכו', שכן חובת כל היצורים להודות וכו'. שהוא כנוסח הנאמר בהגדה של פסח, וכדברי המשנה מסכת פסחים (פ"י מ"ה, גמ' דף קט"ז ע"ב), לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל לשבח, לפאר לרומם להדר, לברך לעלה ולקלס. כלומר, שאנו חייבים להודות ולהכיר בטובת ה' בכל הבריאה שהכין לאדם. שז' לשונות ההודאה הנז' [להודות להלל וכו'], הם כנגד ז' רקיעים עליונים, כמבואר בתוס' ד"ה לפיכך, שבגמ' שם. [ובהגהת מרדכי, הוסיף, שלשון ולקלס הוא כנגד רקיע השמיני]. שחיוב ההודאה גם במדרגות אלו, רומז על חובת ההתעלות וההזדככות המוטלת על כל אדם. רמז נוסף לחיוב ההודאה בקומת ז' הרקיעים, דהיינו לשיעור השגת הנשמה המחויב לאדם הוא, במספר ז' הכריכות שבחוטי הציצית. כדאיתא בגמ' מסכת מנחות (דף ל"ט ע"א), תאנא, הפוחת לא יפחות מז' שכנגד ז' רקיעים וכו', עכ"ל.

מראה מקום בזוהר: יעוין בזוהר אחרי מות (סולם אות צ"ו), שמבאר כיצד נמצאות הנשמות למעלה ובבחינת הנצחיות שלמעלה מהזמן [שהיה הווה ויהיה משמשים שם בבת אחת], מטרם שבאו לעוה"ז תחת הזמן וכו'. ומבאר שם את הפרש בין רצון הנשמה העתידה להיות ברשע, שהיא דוחקת את השעה לבא

בספירות העליונות המשפיעות הן על שנות העולם והן על שנות חיי כל אדם.

שנות עולם: כדאיתא בזוהר האזינו (סולם אות רל"ד), על הפסוק "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור". מי הם ימות עולם. הם ששת ימים שעשה בהם הקב"ה את העולם שהם שש הספי' חג"ת נה"י.

שנות חיי כל אדם: כדאיתא בזוהר בראשית א' (סולם אות תע"ז), בביאור הפס' (בראשית ו', ג), "ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר, והיו ימיו מאה ועשרים שנה". סולם: לפני המבול היו רוחות החיים נמשכים מהבינה. ולפי שספירותיה בסוד מאות, חיו אז בני האדם מאות שנים. עד שעלתה רעתם וכו', ואין עתה נשמות אלא מז"א שספירותיו בסוד עשרות. ע"כ ימי שני חיינו רק ע' שנה כנגד ז"ס תחתונות דז"א וכו'. עכ"ל.

חסידות: בספה"ק נועם אלימלך סוף פר' אמור (ד"ה בחמשה עשר יום), כתב וז"ל: שבעת ימים מצות תאכלו. פירוש, ע"י זה יתקן כל שבעים שנה של האדם המרומזים בז' ימים וכו', עכ"ל.

בכל זה יובן משך זמן הגלגול הנגזר על כל נשמה, דהיינו מספר השנים המוקצב לשם התיקון, על פי שורש הזמן בספירות חג"ת נה"י.

אגב אורחא: גלגול שבועה: עוד נראה לבאר ע"פ הנ"ל בחוב הנשמה, את ענין שבועת הנשמה שמשביעין אותה מטרם ירידתה לעולם תה"י צדיק ואל תהי רשע כדאיתא בגמ' מסכת נדה (דף ל' ע"ב), וכן לסמוך לזה את ענין גלגול שבועה, שעל שבועה אחת מגלגלין את כל התביעות כדאיתא בגמ' מסכת קידושין (דף כ"ז סוף ע"ב, ותחי כ"ח ע"א), שענין גלגול שבועה נלמד משבועת סוטה, וממנו לומדים בק"ו גם לדיני ממונות. וזה לשון שבועת הסוטה (בגמ'

שהיא מלכות, "ויצאה חנם אין כסף". אין לו בושת פנים מן השכינה חצוף הוא, ועוד יש לפרש "אין כסף", מלשון כיסוף והשתוקקות, שלא יהיה לו השתוקקות לעולם הבא, {כדאייתא בזוהר משפטים סולם אות ע"ב.} (תיקוני' תי' ו', מעה"ס ל"ו, דפו"י כ"ב ע"א וע"ב).

להתלבש בגוף המזוהם, לעומת הנשמה העתידה להיות בצדיק, שאינה רוצה לבא [ליריד].

שאר כסות ועונת הנשמה, לא יגרע

(תיקוני' תיקון ו' מעה"ס ל"ו)

[תורה טלית ותפילין וק"ש: יש להתבונן בדברי התיקוני', שמבאר את חיוב שאר כסות ועונה, בדרך סוד. שהם: לימוד תורה, טלית ותפילין, וקריאת שמע, שהיא קבלת עול מלכות שמים. שאין לאדם לגרוע מהן, כדברי הפסוק "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". כלומר, שכפי הבנת כל אדם את חובותיו הגשמיים לגופו, שהוא בחינת הנוקבא שבו, וכן את חובותיו לאשתו, שהיא נוקבא שמחוץ לגופו. כן יש לו להבין את חובתו לנשמתו הרוחנית, שהיא חלק מהשכינה הקדושה הנקראת נוק' וכנסת ישראל, על שם כללותה את כל נשמות ישראל.

"ואם שלוש אלה לא יעשה לה יצאה חינם" (משפטים, שמות כ"א י"א). תיקוני' ז: ועוד, אינון שאלין מזונא וכסויא וכו', דאתמר בה, "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", ולא אית מאן דשאל מזונא דאיהו תורה, שארה דשכינתא, ואיהו אימא עלאה, דאתמר בה ואל תטוש תורת אמך, כסותה: דא כסויא דציצית, ועטיפו דיליה, ותפילין דיד, דאתמר בה "תפלה לעני כי יעטוף". ועונתה: דא ק"ש בעונתה. דאם שלש אלה לא יעשה לה לשכינתא, ויצאה חנם אין כסף, לית ליה כסופא מן שכינתא, חצוף איהו, ועוד אין כסף: לא יהא ליה כסופא לעלמא דאתי.

לא יגרע: עוד יש להתבונן בצווי של לא יגרע, דהיינו מדרגת הקביעות. כלומר חובת הקביעות בעבודת ה' בכל אלו ג' החובות הנ"ל. כמבואר בהרחבה בפניני זוהר פרשת וישב, ד"ה קביעות יום יום. וכמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף נ"א), שהתשובה והטהרה אינה מקובלת זולת כשתיה בקביעות מוחלטת, שלא ישוב לכסלו עוד.

מעלות הסולם

ועוד הם שואלים ומבקשים מזונותם וכסותם וכו', שנאמר בה "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". ואין מי שישאל מזונות רוחני. שארה: זו התורה שהיא מזון השכינה, והיא אם העליונה בינה שנאמר בה "ואל תטוש תורת אמך". כסותה: זו הכסוי של הציצית ועטיפתו בטלית מצויצת ומברך להתעטף בציצית, ותפילין של יד שהם המוחין של המלכות בסוד יד כהה, שנאמר בה תפלה לעני כי יעטוף. {עי' זוהר ב"א סולם קפ"ט, ומתעטף לה בעטופא דמצוה דציצית כעני, ויהא בתפילין כאביון}. ועונתה: זה קריאת שמע בעונתה כי בק"ש נעשה זווג או"א בסוד עונתה כי מזווגים ממשכים מוחין לזו"ן שיוכלו להזדווג בתפילה שמו"ע בשים שלום. "ואם שלש אלה לא יעשה לה", לשכינה

אין כסף: יש להתבונן בב' פירושי התיקוני' למלים "אין כסף". א', החציפות, שהיא עצם הגאווה כלפי שמיים באי קיום מצוות הבורא. שחציפות ועזות פנים זו, מסבבת חציפות בכל אורחות החיים. ב', העדר כל כיסופין לעולם הבא. שכפי מה שהאדם נמשך אחריו בעולם הזה, כן הוא נמשך ומשתוקק אחריו גם בעולם העליון.

זהירות בנשמה היתירה

(משפטים, סולם אות ע"ט)

"אם אחרת יקח לך" (משפטים, שמות כ"א ד').
הכא אית רזא דרזין, לחכימין אתמסרי,
ואית לאודעא בקדמיתא מלה חדא. ת"ח,
ביומא דשבתא בשעתא דאתקדש יומי, נפקי
נשמתין מגו אילני דחיי, ומנשבן אינון
נשמתין קדישין לתתאי, ונייחין בהו כל יומא
דשבתא. ולבתר דנפיק שבתא, סלקין כלהו
נשמתין ומתעטרן בעטרין קדישין לעילא.
אוף הכי, קב"ה אזמין לההוא בר נש, ודא
הוא נשמתא אחרת, ואע"ג דדא זמינא ליה,
נשמתא דהות ליה בקדמיתא, שארה
דקדמיתא, כסותה וענתה לא יגרע, כמה
דאתמר.

הסולם

אם אחרת יקח לו: מהו אחרת. כאן יש סודי
סודות, ונמסרו לחכמים. ויש להודיע תחילה
דבר אחד. בוא וראה, ביום השבת, בשעה
שנתקדש היום, יוצאות נשמות מתוך עץ
החיים, דהיינו ז"א, ואלו הנשמות נושבות
לתחתונים, ונחים התחתונים בהן כל יום
השבת. שהן סוד נשמה יתירה שצדיקים
משיגים ביום השבת. ואחר שיוצא השבת,
חוזרות ועולות כל הנשמות ומתעטרות
בעטרות קדושות למעלה. אף כך, כאן,
הקב"ה מזמין לאדם ההוא ביום השבת נשמה
יתירה, וזו היא נשמה אחרת, שעליה אומר
הכתוב "ואם אחרת יקח לך". ואע"פ שנזדמנה
לו נשמה זו, הנשמה שהיה לו מתחילה שארה
של הראשונה, וכסותה וענתה לא יגרע.
שפירושם כמו שנתבאר לעיל באות ס"ח.
(משפטים, סולם אות ע"ט).

[גדלות וקטנות: כלומר, הזוהר כאן מלמדנו,
שגם כשהאדם זוכה לנשמה יתירה בשבת,
שהיא בחינת קומת גדלות המאירה בשב"ק,
עכ"ז אין לו לגרוע ח"ו מכל עבודת ה' הרגילה

שלו. כדרך המבואר בפנימיות התורה. שכל
תיקון חדש אינו בא לבטל את הקודם לו אלא
להוסיף עליו. כוונת הדברים היא, שכל השגת
ג"ר דחכמה שהיא קומת גדלות, נסמכת על
תיקון כל מדרגות הקטנות שקדמו לה. על כן
מזהיר כאן הזוהר, שבאם ח"ו יגרע האדם
מעבודתו ומכל מה שתיקן בבחינות הקטנות
שבו, עלול הוא ח"ו להפסיד את קומת הג"ר,
הנסמכת עליהם. כעין המרומז ברש"י תחי
פרשת אמור (ויקרא כ"א א), אמור אל הכהנים
בני אהרון- אמור ואמרת להזהיר גדולים על
הקטנים. דהיינו, שהכתוב בא להזהיר את
האדם בעת קומת הגדלות [הנקראת כהן], גם
על קומת הקטנות [הנקראת בני אהרון].

חסידות: נשמה יתירה: בספה"ק נועם
אלימלך (פרשת שמות ד"ה או יאמר ואלה שמות),
ביאר מעלת הנשמה יתירה שמאירה לתלמידי
החכמים גם בימות החול [יעוין בזה מ"ש לעיל,
בסוד גלגול הנשמות ד"ה תלמידי החכמים
בבחינת שבת], וזה לשון הנוע"א: ומתחילה
נפרש הגמרא כל המענג את השבת נותנים לו
נחלה בלי מצרים והיה לו לומר המענג עצמו
בשבת. וגם השכר שנותנים לו נחלה בלי
מצרים מה מדה כנגד מדה הוא. גם יש לפרש
מה שדרש חז"ל, נשמה יתירה נותנין לו לאדם
בשבת ולמוצאי שבת נוטלין ממנו. שנאמר
"שבת וינפש". כיון ששבת ווי אבדה נפש.
והקושי מפורסמת מה אומרם כיון ששבת וכו',
הרי איבוד הנפש היתירה הוא רק אחר השבת.
כאומרם ולמוצאי שבת ניטלה הימנו. אך הענין
הוא **דאיתא בזוהר הקדוש דהצדיק נקרא שבת**,
מחמת שיש לו בחול נשמה כשאר בני אדם
בשבת. אך מה יש בו תוספות מעלה בשבת. יש
לומר דהנשמה נתוספת בקדושה יתירה עד
שהוא מענג להבורא יתברך. וזהו כל המענג
את השבת, דקודשא ברוך הוא נקרא שבת ע"ד
דאיתא שם מהו שבת שמא דקודשא ברוך

כי תצא אש ומצאה קוצים

(תיקו"ז תי" ס"ב)

"כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה" (משפטים, שמות כ"ב ה').
 תיקו"ז: תא חזי. בזמנא דאית רשו למחבלא לחבל אתמר ביה "כי תצא אש ומצאה קוצים וכו'. ובההוא זמנא "והיה כצדיק כרשע" (בראשית י"ח כ"ה). ובגין דא אית ליה לבר נש בההוא זמנא לאתמרא ולא תכסיא דלא ישתכח ביניהו. דבההוא זמנא "יש נספה בלא משפט" (משלי י"ג כ"ג). בגין דא "ואירא כי ערום אנכי ואחבא" (בראשית ג' י').
 ובמאי נסתר בר נש מאלין דינים וקטרוגין דלא שלטין עליה. בתיובתא. הה"ד "יושב בסתר עליון" (תהלים צ"א א'). דא אימא דאיהי סתר. עליון מינה, דא חכמה וכו'.

תרגום

בוא וראה. בזמן שנתנה רשות למשחית, נאמר בו "כי תצא אש ומצאה קוצים". ובזמן ההוא "והיה כצדיק כרשע", שאינו מבחין בין צדיק לרשע. לכן יש לאדם להסתיר ולכסות עצמו, שלא ימצא ביניהם. שבאותו זמן "יש נספה בלא משפט". משום כך נאמר באדה"ר "ואירא כי ערום אנכי ואחבא", דהיינו שיסתיר עצמו. ושואל, במה יסתיר האדם מאלו הדינים והקטרוגים שלא ישלטו בו. ומשיב, בתשובה. כמ"ש "יושב בסתר עליון", שהיא אימא דהיינו ספירת בינה הנקראת תשובה והיא סתר. עליון ממנה, דהיינו סתר עליון, היא חכמה וכו'. (תיקו"ז תי" ס"ב, דפו"י דף צ"ד ע"א וע"ב).

[אש היוצאת: ידויק לשון התיקו"ז, שבודאי קיימת סיבה לרשות שניתנה למשחית, שאינה בסבת הצדיקים. כנאמר עליהם, והיה כצדיק כרשע, וכן נאמר עליהם ויש נספה בלא משפט, היינו שהם צדיקים. אלא, שמהזכרת התיקו"ז

הוא. נותנין לו נחלה בלי מצרים דהצדיק הזה הוא תמיד מקושר ודבוק בעולמות העליונים אשר אין להם סוף ומיצר וגבול דעולם הזה יש לו גבול וביד הצדיק הזה לקשר כל העולמות עד אין סוף ברוך הוא. וזהו שאמרו חז"ל כיון ששבת. פירוש, האדם שאין לו נשמה יתירה בחול אלא רק בשבת נותנין לו נשמה יתירה. ווי אבדה נפש. פירוש, ווי שהנפש נאבד בחול. שאין לו בחול הנפש הזה ולא זכה להקדושה הנוספת בשבת, כהצדיק שיש לו נשמה יתירה גם בחול. עכ"ל.

חסידות: גדלות וקטנות: כעין המבואר בזוהר לעיל בעניין הזהירות בעת גדלות על זמן הקטנות, מבואר בספה"ק נועם אלימלך (תחי פ' אמור, ד"ה או יאמר), וזה לשונו: או יאמר כו' ואמרת אליהם פירש"י ז"ל אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים. יש לומר כוונת רש"י ז"ל להזהיר גדולים דהיינו צדיקים גדולים, על הקטנים. רוצה לומר על עבירות קטנים שאדם דש בעקבו: בענין אחר נראה לפרש דברי רש"י ז"ל, להיות כל האדם בשעה שעוסק בתורה או בתפלה או באיזה דבר קדושה אז הוא בגדלות המוחין, וכך הדרך הצדיקים שלפני התפלה המה מיישבים עצמם ומוחין שלהם לפני מי הם מתפללין, והקדושה ההיא מגביה המוחין בעת העסק בה. אבל אחר התפלה או עסק הקדושה ההוא הוא נופל לקטנות המוחין בהילוכו בהבלי הזמן. וזה אינו תכלית העבודה השלימה. כי אדם צריך להיות תמיד בקדושה ובטהרה בלי הפסק רגע אחד. לזה צריך לקשר עצמו כל כך בעת הגדלות מחשבתו בהשי"ת ב"ה, שיהיה מחשבתו קשורה אף שילך ממנה. וזה ולהזהיר גדולים פירוש בשעה שהם בגדלות, על הקטנים, שיישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות וק"ל: עכ"ל הנוע"א.]

הצדיקים תחלה שנאמר והכרתי ממך צדיק ורשע. בכי רב יוסף כולי האי נמי לאין דומין א"ל אב"י טיבותא הוא לגבייהו דכתיב כי מפני הרעה נאסף הצדיק וכו' יעו"ש, עכ"ל הגמ'.

מראה מקום בזוהר: יעוין בזוהר חדש רות (סולם אות ש"ה), שמתקשר להמשך דברי הגמ' מסכת בב"ק הנ"ל. (דף ס"ב ע"ב), דְּבַר בעיר וכו' [

ג' שערי הדין בבא קמא מציעא

(ובתרא (בלק, סולם אות רמ"ו-רמ"ז)

"על כל דבר פשע על שור על חמור על
שה על שלמה על כל אבדה" (משפטים, שמות כ"ב ח'). והכי אמר רב המנונא סבא, תלת כבי דינא, תקינו בסדרי מתניתא, חדא, קדמיתא, בארבע אבות נזיקין השור וכו'. תניינא, טלית דאשתכח. תליתאה, שותפין ורזא דאבידה. מאי טעמא. אלא, קב"ה בכל זמנא, עביד לון לישראל זדונות כשגגות. ואינון דסדרו מתניתין דתלתא כבי, הכי סדרו, ארז דקרא נקטו, דכתיב "על כל דבר פשע", והאי פשע איהו דלאו בזדון, ומאן איהו. "על שור, על חמור, על שה", דא בבא קמא, דהכא הוא באינון מלין. "על שלמה", דא בבא מציעא. "על כל אבדה", דא בבא תליתאה. (רמז): דא רזא קרא נקטו. דכד מטא לבבא מציעא, הוה אמר, שירותא דקא נקטו בטלית דא, אמאי. כיון דאשתכח קרא, אמר, ודאי דא הלכה למשה מסיני, וביארו כל מלי דרבנן.

הסולם

וכך אמר רב המנונא סבא, ג' שערי הדין התקינו בסדרי משנה. אחד הראשון הוא, בארבעה אבות נזיקין השור וכו' שהוא בבא קמא. שער השני הוא טלית שנמצא, דהיינו בבא מציעא. שער הג' הוא שותפין וסוד האבידה, שהוא בבא בתרא. מהו הטעם. ומשיב, אלא דקב"ה בכל זמן, עושה לישראל

את הפסוק הנאמר במהפכת סדום, יובן שהמדובר הוא באש היוצאת בעוון רשעי הדור. שהאש היוצאת הנאמרת כאן (בפר' משפטים) "כי תצא אש", היא כאש הנז' במהפכת סדום "וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מן השמים" (וירא, בראשית י"ט כ"ד).

סתר עליון: עוד יש להתבונן בעצה שניתנה לאדם להסתיר עצמו וכו', שמכאן משמע שעד אז, כן היה מצוי ונראה בין אנשי הדור, כלומר שהיה נכלל עימהם בכל מדרגות חכמתם הרמוזה במדרגת עיניים. שבזה יש להבין את עצת התיקו"ז, שימשוך עיניו מהם כלומר שלא יימשך אחר כל הנראה להם. כיון שהיא חכמת הרשעים, אלא יסתיר עצמו ויתדבק במדרגות עליונות שהם תשובה שכנגד בינה, וחכמת ה' שנקראת סתר עליון. כן יובן גם מהזכרת הפסוק הנאמר באדם הראשון. שנאמר שם "כי נחמד הוא למראה". היינו שתחילת החטא הייתה במראית העין, וכן אומר שם "ונפקחו עיניכם לראות". אמנם כשאדה"ר אמר ואחבא, יובן שהסיר עיניו מלראות עוד.

כעין דברי התיקוני זוהר איתא גם בגמ' מסכת בבא קמא (דף ס' ע"א). וזה לשון הגמ': אר"ש בר נחמני א"ר יונתן, אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם. ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר "כי תצא אש ומצאה קוצים". אימתי אש יוצאה בזמן שקוצים מצוין לה. ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה שנאמר ו"נאכל גדיש". ואכל גדיש לא נאמר אלא ונאכל גדיש, שנאכל גדיש כבר: [ביאור הטעם שאש היוצאת אינה מתחלת אלא מן הצדיקים, מבואר בהרחבה בפניני זוהר שמות, ד"ה קטנות קומת הדור בתחילת כל פורענות]: תאני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן

וממיתין כל העולם בכל עת וזמן. (רצט): ולא אתתקפת נוקבא, אלא בחילא דדכורא. דהיא שארת בעומקין דיליה וכו'.

הסולם

רבי עזריה שאל את ר' יוסי איש כפר אוננו, מהו הטעם, שהמכשפים נמצאים יותר בנשים. ולא בגברים. שכתוב, מכשפה לא תחיה. ולא כתוב מכשף. (רצו): אמר לו, כתוב, לא תאונה אליך רעה. רע, שהוא לשון זכר, לא כתוב, אלא רעה. שזה ודאי צד הנקבה הוא. ונגע לא יקרב באהליך, זה הוא זכר. ומן הנקבה, הם כל מיני כשפים, וכל העסקים הרעים הבאים לעולם. ז"ש, ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'. (רצז-רצח): שואל, ומהו שהכתוב מסיים אסורים ידיה וכו'. ולולא שאסורים ידיה, דהיינו, אם לא היו מונעים אותה מן השמים, היו הורגות וממיתות כל העולם בכל עת ובכל זמן. (רצט): והנקבה אינה מתגברת, אלא בכח הזכר. שהיא שורה בדברים העמוקים של הזכר, ויודעת ממנו להשביע את האדם שימלא את רצונה וכו'. (זוהר חדש רות, סולם אות רצ"ה-רצ"ט)

[סטרא דנוק: על פי המבואר בג' גדר] ההבנה שבספר הזוהר [בתחילת המבוא לספר הזוהר], שכל המדובר בספר הזוהר מרוכז תמיד לבחינת נשמות בני אדם שבאותו עולם, כן יש להבין גם כאן. שכוונת הזוהר היא כלי המשכה של כל אדם, כשהם במצב של חוסר תיקון. שהנשמה נחלקת לאור וכלי. שהאור הנקרא נשמה הוא אחד ממדרגות האורות הנקראים בשם נרנח", והכלי שבה הוא חלק העוביות והמשכה הנקרא נוקבא. אלא, שכל עוד פעולת הכלי היא בהשתוות הצורה, ובחיבור לקדושה ולבורא ית', הרי הוא פועל כתיקנו בדרך ההזדככות כפי סדר המדרגות, אע"פ שהדבר אורך זמן גשמי. מה שאין כן בהעדר כל רצון ההזדככות והתדבקות בה', כגון

זדונות כשגגות. ואלו שסדרו המשנה שכן סדרו בג' שערים, בבא קמא בבא מציעא בבא בתרא, דרך הכתוב לקחו, שכתוב על כל דבר פשע, וזה הוא פשע שאינו בזדון כי הקב"ה עושה את הזדונות כשגגות, ומה הוא. על שור על חמור על שה, זהו בבא קמא, שכאן היא מדברת מאלו הדברים. על שְׁלֵמָה זה הוא בבא מציעא. המדברת מטלית שנמצאה. על כל אבדה, זה הוא בבא השלישי, דהיינו בבא בתרא. (רמז): כי לקחו דרך הכתוב, וכשהגיע רב המנונא סבא לבבא מציעא, היה אמר, ההתחלה, שעשאו בטלית, זה למה הוא כי בבא מציעא מתחלת בשנים אוחזין בטלית, כיון שנמצא הכתוב, על שְׁלֵמָה, אמר ודאי סדר זה הוא הלכה למשה מסיני, שביארו עליו כל דברי החכמים. (בלק, סולם אות רמ"ו-רמ"ז).

[מראה מקום: כדברי הזוהר בלק (סולם אות רמ"ו-רמ"ז) הנ"ל, שאלו ג' המסכתות בב"ק ב"מ וב"ב רמוזות בפסוק זה, איתא גם בתיקון"ז תיקון י', (דפו"י דף קמ"ז סוף ע"א). עוד מבואר שם ע"פ סוד, ד' אבות נזיקין וכ"ד תולדותיהם.]

גבולות כלי המשכה

(זוהר חדש רות, סולם אות רצ"ה-רצ"ט)

"מכשפה לא תחיה" (משפטים, שמות כ"ב י"ז). רבי עזריה שאל לרבי יוסי איש כפר אוננו, מ"ט חרשין אינון יתיר בנשייא, ולא בגברייא. דכתיב "מכשפה לא תחיה", ולא כתיב מכשף. (רצו): אמר לו, כתיב לא תאונה אליך רעה. רע לא כתיב, אלא רעה. דא סטרא דנוקבא ודאי הוא. ונגע לא יקרב באהליך, דא הוא דכורא. ומן נוקבא כל זינין דחרשין, וכל עיסקין בישין אתיין לעלמא. הה"ד (קהלת ז' כ"ו): "ומוצא אני מר ממות את האשה" וגו'. (רצז-רצח): ומאי "אסורים ידיה" וכו' (שם), ואלמלא שאסורים ידיה, דלא שבקין אותה מן שמיא, היו הורגים

וכן במצוות מילה כתיב התהלך לפני והיי תמים. דיש ערלה בבחי' עולם שנה נפש. וכמו הערלה בגוף שהיא יתרת שאין דוגמתו למעלה בשורש העליון בקדושה, ולכן הוא מום וחסרון בגוף ובהסרת הערלה נעשה תמים. כמו כן יש בעולם דברים יתירים שאין בהם שורש בקדושה למעלה. לכן נק' כשפים שמכחישין כח שלמעלה. פירוש, שהם דברים שאין בהם שורש. ואם תאמר מהיכן בא יתרת זה. בוודאי כל זה נעשה ע"י חטא הראשון שנמשך הערלה בעולם שנה נפש. אבל בני' חלק ה' עמו ניתן להם המילה והתורה ללמדם איך שיהיו כל מעשיהם למטה מתאימים לשורש שלמעלה. לכן ניתן להם א"י ובהמ"ק שהם המקומות המכוונים למטה מול הקדושה למעלה. לכן בגלל התיעבות האלה מוריש אותם מא"י. וכן בזמן ניתן לבני' שבתות ויו"ט שהם ימי תמימים וזה שנק' שבת שלום וכו', עכ"ל השפ"א]

קיום מצוות השבת המשכון ע"י הקב"ה (ז"ח רות תרנ"ה-תרנ"ח)

"אם חבוץ תחבוץ שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו" (משפטים, שמות כ"ב כ"ה). זוהר חדש רות: כתיב, "אם חבל תחבוץ שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו". האי קרא בנשמה של אדם מדבר, בזה העולם. מלמד, שנשמתו של אדם יוצאת בכל לילה ולילה, והקב"ה ממשכן אותה, ולמחרתה משיב אותה לחיקו של אדם. (תרנו): לפיכך צריך האדם להפקיד נשמתו ליוצרו, וקורא חד פסוקא דרחמי, כגון "בידך אפקיד רוחי פדית אותי ה' אל אמת" (תהלים ל"א ו'). והואיל והיא בפקדון, אע"פ שהיא מחוייבת בכמה חובות, הקב"ה משיב אותה לחיקו של אדם. (תרנו): כענין זה, צריך [האדם] להתנהג במידותיו של הקב"ה, וללכת בדרכיו. דכתיב, "והלכת בדרכיו"

כאשר פעולת כלי ההמשכה היא בהפכיות הצורה ובפרודא מהבורא ית', הרי הם מוגדרים כטומאה [כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר סעיף י']. עד שבסופם הם מוגדרים בשם כשפים, על שהם מכחישים ומתכחשים לפמלייא של מעלה, כדאיתא בגמ' מסכת סנהדרין (דף ס"ז ע"ב). היינו, שכל המדובר בזוהר כאן על סטרא דנוקבא, שהוא צד הנוק', יכול להתפרש גם על כלי ההמשכה שבכל אדם.

שכל עוד הכלים פועלים בדרך תיקון, על אף שלעת עתה הם עדיין אינם מתוקנים ועל אף שהדבר אורך זמן גשמי, עכ"ז אין איסור להחיותם וכו'. אמנם מלמדנו הזוהר כאן שכאשר מדובר בסטרא דנוקבא דהיינו במדרגות רחוקות ונפרדות עד לגדר כשפים, אסור עוד לחיותם אלא יש לפרוש מהם כליל.

אסירת ידיים: עוד יש להתבונן במניעות משמים למדרגות סטרא דנוקבא, הנז' בזוהר כאן, שאפשר להבינם כנ"ל על כל צד כלי ההמשכה הנקראים נוקבא שבכל אדם. שלולא המגבלות הן בכסף והן בזמן כוח ומקום, היה כל אדם מבקש לבלוע לעצמו את כל העולם כולו. שזה הוא ביאור "אסורים ידיה" הנאמר בפסוק. דהיינו אסירת ידיים של צד הנוק' שבכל אדם. כיון שהידיים הן המבצעות בפועל את רצונות האדם, על כן רמוזים המגבלות באסירת ידיים. מקורות נגמ': כשפים: מסכת סנהדרין (דף ס"ז ע"ב): אמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה. רש"י: נוטריקון כחש פמליא של מעלה. חסידות: תמים תהיה: "כי אתה בא אל הארץ וגו', לא ימצא בך מעונן ומכשף, תמים תהי עם ה' אלקיך" (שופטים, דברים י"ח ט"ג-ג). בספה"ק שפת אמת (שופטים-תר"ס), כתב וז"ל: עיקר התמימות היא להיות בכל דבר שלמטה דביקות בחלק שלמעלה ואיש ישראל צריך להיות כל מעשיו למטה כמו שנעשה למעלה.

המתחייב כסף לחבירו, וחבירו מוציא לו משכון, מה שיחזיק בידו, אסור לו להחזיק בו, עד שיתנהו לו חבירו. ואפילו שבית הדין נותנו לו, אסור שיחזיק בו. ז"ש, "אם חבול תחבול שלמת רעך" וגו'. (ז"ח בראשית תשע"ד-ה')

שורש קדושת ישראל וחכמתם

(משפטים, סולם אות ת"ק-תק"א)

"ואנשי קדש תהיון לי" (משפטים, שמות כ"ב ל'). רבי יהודה פתח, "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה" (איוב כ"ח י"ב). זכאין אינון ישראל, דקב"ה בעי ליקרא לון, יתיר על כל שאר בני עלמא. בקדמיתא אמר לון, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" (יתרו, שמות י"ט ו'). לא אעדי רחימותא סגיאה מנהון, עד דקרא לון "וגוי קדוש" (שם), דאיהי יתיר. לא אעדי רחימותא מנהון, עד דקרא לון "כי עם קדוש אתה" (דברים ז' ו'). לא אעדי רחימותא מנהון, עד דקרא לון "ואנשי קדש תהיון לי", דאיהו יתיר מכלא. (תקא): כתיב "והחכמה מאין תמצא". אורייתא מחכמה נפקת, מאתר דאקרי קדש, והחכמה נפקת, מאתר דאקרי קדש הקדשים. ר' יצחק אמר וכן יובלא אתקרי קדש. דכתיב, "יובל היא קדש תהיה לכם" (ויקרא כ"ה י"ב). וישאל כלילין מנייהו, הדא הוא דכתיב "ואנשי קדש תהיון לי".

הסולם

"ואנשי קדש תהיון לי" וגו': ר' יהודה פתח, "והחכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה". אשרי הם ישראל, שהקב"ה רצה להוקיר אותם יותר מכל שאר בני העולם. בתחילה אמר להם, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים". לא הוסרה מהם אהבה רבה, עד שקרא אותם, "וגוי קדוש". שהוא יותר חשוב. לא הוסרה מהם האהבה, עד שקרא אותם, "לא הוסרה מהם האהבה, עד שקרא

(תבא, דברים כ"ח ט'). שהרי נשמתו פקדון בידו שהיא מתחת כסא הכבוד והוא נוצר מטפה סרוחה הרי פקדון נשמתו בידו. (תרנח): וכתוב "אם חבול תחבול שלמת רעך", אם חבלת מעשיך, ולכלכת נשמתך, שהוא מאור לבושו של הקב"ה, שהוא רעך וריע אביך. "עד בא השמש", כשיגיע זמנך להפטר מהעולם, "תשיבנו לו". דכתיב, "והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". תנה לו, כמו שנתנה לך. (תרנט): "אם חבול תחבול". אם חבל אדם מעשיו, לאחר כן כשהגיע שעתו, מרוב חובותיו לקונו, חובל את שלו, ונוטל נשמתו. (ז"ח רות תרנ"ה-תרנ"ח).

[משכון הנשמה: ידויק לשון הזוהר שמפרש את מצוות השבת המשכון על הקב"ה. שהוא על דרך הנאמר שהקב"ה מקיים בעצמו את כל התורה. שקיום מצוה זו על ידו הוא בהחזרת נשמת האדם המופקדת בידו, עם זריחת השמש, דהיינו עם בא השמש בבוקר [כדרך הקדשים שהלילה נחשב ליום שלפניו. על כן לפני חלוף היום שהוא תחילת יום חדש, הקב"ה משיב את הפיקדון]. עוד מפרש הזוהר את קיום מצווה זו בידי האדם, על החזרת האדם את נשמתו המופקדת אצלו, להקב"ה בעת האספ שמשו, דהיינו בסוף ימיו.

כעין דברי הזוהר כאן, איתא גם בזוהר חדש בראשית (סולם אות תשע"ד-תשע"ה). וזה לשון הסולם (שם): רבי שמעון אמר, בכל לילה ולילה, כשהאיר הבוקר, הקב"ה מחדש להם, לצדיקים, נשמותיהם. זה שכתוב "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג' כ"ג). רבי יצחק אמר, אפילו לכל אדם ג"כ. שהוא ישן שנתו בכל לילה, בעולם הזה. ונשמתו עולה למעלה, ונמצאת בכמה חובות ועברות לפני הקב"ה, ורבה האמונה, שהקב"ה מחזיר את הנשמה לגוף, והקב"ה מחדש אותה. ולמה. רבה אמונתך, מפני שרבה אמונתך הוא מחזיר הנשמה, אע"פ שהיא חוטאת. (תשעה): מכאן אמר ר' יצחק,

מתרביית גם חכמת ישראל בפרט ובכלל. כיון שאי אפשר להשיג שום חכמה אלוקית בלא ההתקדשות במדרגת הקדושה המכוונת כנגדה. על כן יש להבין שמדרגת החכמה המושגת על ידי הקדושה שבמדרגת ממלכת כוהנים בלבד, ביא הראשונה והנמוכה שבכל מדרגות החכמה הניתנות להשגה וכו' על זה הדרך.

חכמה ובינה: עוד ידוייקו דברי ר' יצחק בזוהר כאן, בשורש ישראל בבחינת יובל שהוא בינה, שהוא כדברי ר' שמעון בזוהר בשלח (סולם אות מ), על הפסוק "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", שמפרש את כונת הפסוק על מדרגת בינה הנקראת יובל, שבה חמישים שערים וכו' [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר בשלח, ד"ה וחמושים עלון]. עוד יש להבין בדברי ר' יצחק, שהחכמה אינה מושגת אלא על ידי ספירת בינה. כדאיתא בזוהר אמור (סולם אות ק"ב), על הפסוק "מקראי קודש", זמינין לקודש. שהיא מדרגת או"א עלאין דהיינו ג"ר דבינה המקבלים מן החכמה.]

דין תורה הוא דין אמת

(משפטים, סולם אות תכ"ט)

"לא תהיה אחרי רבים לרעות וגו', אחרי רבים להטות" (משפטים, שמות כ"ג א'). אחרי רבים להטות, לית רבים פחות מגו' ואי לית בית דין בגו', לית להטות בתר דיניה. בית דין: שכינתא, בגו': תלת חיון דמרכבתא דילה, ואיהי דין תורה דין אמת, עמודא דאמצעיתא. וכל דיין דלא דן דין אמת לאמתו, דא איהו כאילו אשליט סמא"ל בעלמא. ותשלך אמת ארצה, ואפיל שכינתא עמיה, ויקים גיהנם, בת זוגיה דסמא"ל, עם סמא"ל. באתר דדין אמת, יוקים שפת שקר. דין אמת, עמודא דאמצעיתא. שפת שקר גיהנם וסמא"ל.

אותם, "ואנשי קדש תהיון לי", שהוא יותר חשוב מכל. (תקא) **כתיב, והחכמה מאין תמצא:** התורה יצאה מחכמה ממקום שנקרא קדש, שהוא החכמה. והחכמה יצאה ממקום שנקרא קדש הקדשים. שהוא כתר. ר' יצחק אמר, וכן היובל, שהוא בינה, נקרא קדש, שכתוב, יובל היא קדש תהיה לכם. וישראל כלולים מהם, מחכמה ומבינה, זהו שכתוב "ואנשי קדש תהיון לי". (משפטים, סולם אות ת"ק-תק"א).

[ד' מדרגות: ידוייק לשון הזוהר שמפרט ד' מדרגות בשורש קדושת ישראל. שהן: א', ממלכת כהנים: ב', גוי קדוש: ג', עם קדוש: ד', אנשי קודש. שיש להבינם בסדר עולה ממטה למעלה. כלומר, שכל הנאמר ומתבאר בספר מתן תורה (מאמר הערבות אות כ"ו-כ"ט) בענין "ממלכת כהנים", הוא דרגה ראשונה במדרגות ישראל. שמשמעותה היא, כניסה למדרגות הקדושה. שבלעדיה, ובלעדי ערבות ישראל המבוארת בספר מתן תורה (מאמר הערבות), אי אפשר אפילו להיכנס להבנת תורת ישראל. אך כמו כן יש להבין שהנשאר במדרגה זו בלבד ואינו ממשיך בעלייתו, אינו משלים את תפקידו.

קדושה וחכמה: עוד ידוייק לשון הזוהר, שמצרף ומשווה את מדרגות קדושת ישראל למדרגות מקורות החכמה העליונה, שמהם ישראל ניזונים ומתפרנסים. שמעלה העליונה שבכולן הנז' בזוהר כאן שהיא החכמה מאין תימצא, מורה על שורש החכמה במדרגת אין. [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר בשלח, ד"ה היש ה' בקרבנו אם אין]. כלומר, ששורש חכמת ישראל הוא באחיותם ובדבקותם במידות העליונות. שפשיטא שאי אפשר להתדבק בהן אלא על ידי מדרגות קדושה המשתוות להן. מכאן שכל שקומת כל איש ישראל בקדושה ובפרישות מהבלי העולם גבוה יותר, כן

הסולם

לא תהיה אחרי רבים לרעות וגו': אחרי רבים להטות. ומפרש. אחר רבים להטות, אין רבים פחות מג' ואם אין בית דין של ג' אין להטות אחרי דינו. בית דין, הוא השכינה. בג', הם ג' חיות של המרכבה שלה. שהם חג"ת. והיא השכינה, נקראת דין תורה, דין של אמת, שעמוד האמצעי, שהוא ז"א, נקרא אמת, והשכינה היא הדין שלו. וכל דין שאינו דן דין אמת לאמתו, זה הוא כאלו השליט את סמאל בעולם. ותשלך אמת ארצה, שהוא ז"א, ומפיל השכינה עמו, ומקים את הגיהנם, שהוא בת זוגו של סמאל, עם סמאל. במקום של דין אמת, הוא מקים שפת שקר. דין אמת, הוא עמוד האמצעי, שפת שקר, הוא גיהנם וסמאל. (משפטים, סולם אות תכ"ט).

[אמת התורה: תמצית דברי הזוהר כאן היא, שהכרעת הדין נקראת קו אמצעי. אמנם מניין ידע הדיין מה היא המדה האמצעית. שהרי אין לפרש את ההכרעה במושג של כעין פשרה בין הצדדים, כיון שאין זה דין אמת כלל. על כן אומר הזוהר שאמת התורה היא קו האמצעי. כלומר שהמכריע כל דין על פי התורה הריהו דבוק ואחוז בקו האמצעי שהוא אמת. וכל שאינו שאינו דן על פי האמת שהיא התורה, הריהו מקיים את השקר בעולם ומפיל את האמת ארצה. כיון שמלבד התורה הקדושה וחוקיה אין כל אמת בעולם. ומכיון שבאורייתא אתברי עלמא, כלומר שבריאת העולם נעשתה ע"י התורה שהייתה כלי אומנותו של הקב"ה כדאיתא בזוהר תולדות (סולם אות א, ותרומה תרל"ה), הרי שאין כל מציאות של אמת מלבד אמת התורה. דהיינו, כל שעולה בקנה אחד עם רצון הבורא ית' בבריאת העולם וכל הכתוב בתורה, נחשב כאמת. וכל שאינו כזה הריהו נוטה מדרך האמת ונחשב כשקר. הוא שקר.

שיקול הדעת: עוד יש לבאר בזה, שהוראת הדברים נוגעת לכל אדם בכל הכרעה הבאה לפניו. שהוא ענין הנקרא שיקול הדעת. שמלמדנו הזוהר כאן, שהכרעת כל שיקול דעת יכולה להיעשות רק בדרך קו האמצעי, ועל פי כל הנ"ל.

מראה מקום: עוד יעוין בביאור הפסוק אחרי רבים להטות בספר מתן תורה מאמר החרות (ד"ה אחרי רבים להטות וכו').

שקר ושוחד (משפטים, סולם אות תל"ו)

"מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג וגו', ושוחד לא תקח" (משפטים, שמות כ"ג ז-ח). פקודא להשוות הבעלי דינין, ולהתרחק מדבר שקר, דלא יימרון משוא פנים. דקב"ה אתמר ביה, "אשר לא ישא פנים. ול"א יק"ח שח"ד", בסופי תיבות אחד. האי דיין, צריך למהוי כגוונא דאחד, דאיהו ה' אחד, דלא יקח שחד, דיהא איהו בדיוקניה.

הסולם

"מדבר שקר תרחק" וגו': הוא מצוה להשוות את בעלי הדינים ולהתרחק מדבר שקר, שלא יאמרו, משא פנים יש בדבר. כי הקב"ה נאמר בו "אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד" (דברים י"ז), בסופי תיבות נמצא אחד, דיין הזה צריך להיות כמו האחד, שהוא הוי"ה אחד, שלא יקח שחד, שהוא יהיה בצורתו. (משפטים, סולם אות תל"ו).

[שוחד בעולם השקר: יש להתבונן במדת השקר הנזכרת בראש הפסוק, שאפשר ללמוד מכך על תכונת כל שקר לקפוץ דרך גאווה ועזות בראש, היפך מדת הענווה והצניעות הנלווים לאמת. שכן הוא שורש הדברים בהאי עלמא דשקרא. שהאמת נעדרת והשקר מצעק בראש כל חוצות. עוד יש להתבונן בצווים

ומסתתרת שכתוב, "כי גרים הייתם בארץ מצרים". שהוא טעם צדדי, והכתוב חושב שמשום שנתלבש מיד לא היה מי שישגיח בה. בנפש הגר הזו, יודעת הנשמה בדברי עולם הזה, ונהנית מהם. להיותה אמצעי בין הנשמה ובין הגוף כנ"ל. וע"כ אומר ואתם ידעתם וגו'. (משפטים, סולם אות צ"ד-צ"ה).

[**נפש הגר:** דברי הזוהר כאן הם המשך לכל מאמר הזוהר (שם), בענין נשמות הגרים ולבוש נשמות אלו, וכן נכסי הגר שאין להם יורשים וכו'. שסיום הדברים המובא כאן, הוא גילוי סוד הכתוב "ואתם ידעתם את נפש הגר". היינו, שייכות עניין זה לכל נשמות ישראל, כדכתיב "כי גרים הייתם". כלומר, כפי הידוע להם, שכל ירידתם למצרים נועדה להעלות ולתקן את גדלות כלי הקבלה שנפלו למצרים שעל כן היו הם עצמם בבחינת גרים, כן יבינו גם את צורך תיקון גדלות הכלים שעדיין לא נתקנו שם, בסבת דלוג הקץ [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר שמות, ד"ה סוד צווי שאלת כלי מצרים]. כלומר, שכוונת מצוה זו של אהבת הגר וכיו"ב, היא להזכיר לכל עובד ה', את גדלות הכלים הצריכים עדיין לקבל את תיקונם, כמבואר בהקדמת הזוהר (סולם אות רכ"ח, מאמר פיקודא תמינאה). דלהלן. וזה שאומר "ואתם ידעתם". היינו, שכל קומת גדלות הדעת שזכו לה ביציאת מצרים באה להם מכוח גדלות הכלים שהעלו משם. אמנם עדיין יש לבאר בחינת "נפש הגר" הנז' בדברי הזוהר כאן, שההבדל בין מדרגה זו ומדרגת נשמות הגרים יתבאר לקמן בד"ה נשמות הגרים. נוסף על כל הנ"ל, יש להתבונן בעומק הדברים, כיון שהבנה מחודשת זו תסייע להבנת מראי מקום רבים בזוהר העוסקים בעניין זה, ותבאר יסוד גדול בעבודת ה' כדלהלן:

גרי הצדק שבאדם: ככל המתבאר לעיל בגדלות הכלים, שהעלו בני ישראל עימם מארץ מצרים, מבואר בהקדמת הסולם לספר

שבפסוק, שאין לפרשם על הזיינים שבבית הדין בלבד, אלא הוראתו היא גם לכל מיני עניינים שהאדם דן בהנהגות עצמו. שמוזוהרו הכתוב שלא יימסר ביד יצרו הרע, ולא יקח שוחד. דהיינו מצד היותו נוגע בדבר וקרוב אצל הנאות גופו וכיו"ב. אלא שידבק עצמו בה' אחד שחותמו אמת. שכפי שהאמת היא אחת, כן היא אחדות ה'. וכן איתא, אורייתא קוב"ה וישראל חד הם. היינו, שידבק עצמו באחד זה, ולא יקח שוחד.]

סוד נשמות הגרים

(משפטים, סולם אות צ"ד-צ"ה)

"ואתם ידעתם את נפש הגר" (משפטים, שמות כ"ג ט). זוהר: בכמה דוכתיין אזהר קודשא בריך הוא על גיורא, דזרעא קדישא, יזדהרון ביה, ולבתר נפיק מלה סתימא מנרתקה. וכיון דאתגלי אהדר לנרתקה מיד, ואתלבש תמן. (צה): כיון דאזהר על גיורא בכל אינון דוכתיין, נפק מלה מנרתקה ואתגלי, ואמר "ואתם ידעתם את נפש הגר". מיד עאלת לנרתקה, ואהדרת בלבושה ואתטמרת, דכתיב "כי גרים הייתם בארץ מצרים", דחשיב קרא, דבגין דאתלבש מיד, לא הוה מאן דאשגח בה. בהאי נפש הגר, ידעת נשמתא קדישא במלין דהאי עלמא, ואתהניאת מנייהו.

הסולם

בכמה מקומות הזוהר הקב"ה על הגר, שזרע הקדוש, דהיינו ישראל, יהיו נזהרים בו, ושלאחר זה יצא דבר הסתום מנרתיקו, דהיינו מן הכיסוי שלו, ולאחר שנגלה חזר מיד לנרתיקה ומתלבש שם. (צה): כיון שהזוהר על הגר בכל אלו המקומות, יצא הדבר מנרתקה, ונתגלה ואמר, כי אתם ידעתם את נפש הגר, דהיינו מתוך שהנשמות מלוכשות בו כנ"ל, ומיד נכנסת לנרתקה וחוזרת ללבושה

את הי"ד פקודין, כי י"ד אלו הן הכוללות לכל תרי"ג הפקודין (המצוות), כמו שז' ימי בראשית הם כוללים לכל ז' אלפי שני. ולכן חילק אותן תחת הז' ימי בראשית, וקשר לכל אחת ביום המיוחס לה. ולפי שהן כוללות לכל התרי"ג, ראוי להתאמץ לקיימן בכל יום תמיד כמה שאפשר, עכ"ל. היינו, מפורש כאן, שמצוות אהבת הגר חשובה ביותר וכוללת כמה וכמה מצוות שבתורה, וכן שראוי לכל אחד לקיימה בכל יום תמיד כמה שאפשר. שעל פי כל המתבאר עד הנה יובנו הדברים ואופן קיומם.

נשמות הגרים: בהמשך מאמר ביאור כללי

לכל י"ד הפקודין (אות י"ב), מבאר בעל הסולם את משמעות מצות אהבת הגר, שעל ידי הכנסת נפש הגר תחת כנפי השכינה, [דהיינו תיקון בחינת החיצוניות, כנ"ל], אנו משלימים את בחינת הקטנות שבנו וממשיכים לעצמנו נשמתא מגופא דאילנא דחיי. המובן ע"פ כללי ערך הפכי, שאין כאן המקום להאריך בזה. וזה לשון בעל הסולם (שם): פקודא תמינאה הוא למרחם על גיורא דעאל למגזר גרמיה [המצוה השמינית היא לאהוב את הגר הבא להמול] ולהכניסו תחת כנפי השכינה, להמשיך משם נפש הגר מהשכינה הקדושה, כי עי"ז ממשיכים לעצמנו נשמתא, מגופא דאילנא דחיי, שהוא גמר תשלום הקטנות שלנו. והוא סוד המאמר דיום ו' דמעשה בראשית וכו', עכ"ל. ביאור המדרגות המושגות בזה הוא, שם בסוף אות י'.

סיכום: בכל המתבאר עד הנה יובן, שענין

נשמות הגרים נוגע הן לעבודת הפרט והן לעבודת כלל ישראל. שבשיעור תיקון כלים החיצונים של כל אחד, המושג על ידי הגברת מדרגת הפנימיות, כן יתוקנו גם בחינות החיצוניות של הכלים. שמצד ריחוקם מקבלת תיקון הם נחשבים כאומות העולם הן של היחיד והן של הכלל, אמנם על ידי התכללותם בתיקון הם נקראים גרי צדק. להורות על

הזוהר (סוף סעיף ס"ו, וסעיף ס"ז), גם על גדלות הכלים הפרטיים של כל אדם, כמרומז בפסוק "הגר אשר בקרבך". שהם בחינת חיצוניות גדלות הכלים הדבוקות על פנימיות האדם, והם דומות לגרי צדק אומות העולם שבאו והתדבקו בכלל ישראל. שככל שהאדם יתקן את בחינות פנימיותו, כן יתוקנו גם בחינותיו החיצוניות שהם אומות העולם שבו הנקראים גרי הצדק וכו'. מכאן, שאזהרת התורה בכל המצוות הקשורות לגרים, נוגעת לכל אדם בפני עצמו, נוסף על היותן נוגעות לכלל ישראל.

גדלות הכלים שבבחי חיצוניות: ענין גדלות

הכלים הנמצא בבחינות החיצוניות שהן הבחינות הנמוכות יותר [כמבואר ע"פ חוק ערך הפכי], מתבאר בהרחבה בהקדמת הסולם לספר פנים מאירות ומסבירות (אמצע אות כ"ב). שם מבאר בעל הסולם, שכלים גדולים אלו שאינם בנמצא אצל הצדיקים, מושגים להם על ידי שאר בני הדור, שהמה הנושאים את בחינת הכלים דחלל הפנוי בשביל שיתפעל בצדיקים בחיי חיצון וכו', בשיעור של פחות כשיעור. כמבואר שם במשל האריה והארבה [נדפס בפניני זוהר פרשת בא]. ידויקו דברי המחבר הנז' כאן, שהתפעלות כלים החיצונים היא בשיעור של כל דור. כיון ששיעור הגדלת הכלים תלוי בהכרח גם בגילוי הכלים לפי סדר ערך הפכי בשתא אלפי שני, כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר סעיף ס"ג.

מצוות ואהבת את הגר: על פי המתבאר עד

הנה, בגדלות הכלים הנקראים גרי הצדק של אדם הפרטי ושל כלל ישראל, יובנו דברי הקדמת ספר הזוהר (סולם אות רכ"ח), במאמר **פקודא תמינאה**, היא מצוות אהבת הגר. אשר חשיבותה המיוחדת וטעם כללותה בי"ד הפקודין, מתבאר במראות הסולם (שם, סוף הפקודין), מאמר ביאור כללי לכל י"ד הפקודין. וזה לשון הסולם (שם אות א'): ומבאר רבי שמעון

נשמתו למקומה, הוא כמי שמחזיר הקב"ה ושכינתו למקומו. וזהו סוד הגאולה וכו'. ותפילת ערבית [שהיא רשות] מעוררת רחמים על אותן נשמות ערטילאין שישבו למקומן. ואז גם הקב"ה חוזר למקומו לבינה, עכ"ל הסולם שם. היינו, שעניין הגרים נוגע לכמה וכמה מצוות, ולתיקון אותן הבחינות והמדרגות הנקראות בשם גר וגרים.

ג, עוד יובנו בזה דברי הזוהר ויקרא (סולם אות רכ"ח, וכן לך לך אות תנ"ו), שמבאר מדרגת גר צדק שהיא בחינת מלכות. כיון שהגר עצמו נכנס רק בספירת המלכות הנקראת צדק, ולא בז"א.

ד, ריבוי הגרים אצל אברהם אבינו, "כמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן". שעל פי הנ"ל יובן שהוכרח להיות כך, מצד גובה קומת מדרגתם בכל השלימות. שעל כרחק מכיון שהאבות הק' תקנו את כל בחינות פנימיות וחיצוניות שבהם, זכו לכל בחינות הגרים הכלולים בהם. כן יובן בזה, ריבוי הגרים החדשים שאצל יצחק אבינו. כנזכר שהוצרך יצחק לחפור בארות אחרים אחר שסתמו הפלשתים את הבארות שחפר אברהם. כיון שבחינות החיצוניות שתיקן יצחק שבבחי' קו השמאל, אינן כבחינות החיצוניות שתיקן אברהם. אמנם אצל יעקב שבבחי' קו אמצעי לא נזכר שהיו עמו גרים. כיון שהוא השלים את בחינת כלל ישראל בשלימות הקוין ימין ושמאל של אברהם ויצחק. מה שאין כן אצל משה רבינו. שאע"פ שג"כ היה בבחי' קו האמצעי, עכ"ז מצד שגאל את ישראל, הוצרך לצרף ולכלול כל בחינות הגרים השייכים לכלל ישראל. כנאמר בפסוק "את אשר ישנו פה עמנו עומד היום ואת אשר איננו פה", ומפרש בגמ' מסכת שבת (דף קמ"ו ע"א), שהכתוב מדבר על נשמות הגרים שהיו במעמד הר סיני. כן מדויק גם לשון הקדמת ספר הזוהר (סולם אות רכ"ח), שרק גופם של הגרים בא מבחינת ערלה

כליהם הגדולים שמבחינת מלכות ולמטה של כל המדרגות דקדושה. שעל כן תיקונם הוא בבחינת נפש הגר, דהיינו קומת הנפש שהם משיגים בהתכלותם בקדושה. אמנם המקיימים מצווה זו, של תיקון כלים החיצוניים כנ"ל, משיגים על ידי כן בחינת נשמה, [כמבואר בערך הפכי]. שבהיות שקומה זו מושגת רק בתיקון נפש הגר כנ"ל, נקראת קומה נשמה זו בשם נשמות הגרים.

עוד יש להבין בזה, שכל אלו הקומות העתידות להיכלל בקדושה, היו מיועדות לכך מלכתחילה. מצד רצון המאציל בבריאה להנות לנבראיו בדרך תיקון. אלא שבסבת עיכוב תיקון הכלים יש להבין שקומות אלו נקראות בשם נשמות ערטילאין. כלומר שאין להם לבוש מתורה ומצוות כנז' בזוהר. על כן, שכפי שיעור של תיקון כל אדם, כן משפיעה תיקונו גם על הכלל. דהיינו על גרים ממש המכירים בה' ובישראל. [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר פרשת יתרו, ד"ה הכרת העמים והודאתם בה' ובישראל] כלומר שקיום מצווה הוא מב' צדדים הבאים כאחד.

בכל זה יובנו כו"כ עניינים. א, קשייהם של הגרים עצמם. שעל אף שבסבתם נוספת לישראל קומת נשמה [נשמות הגרים], עכ"ז הם עצמם שבבחי' תחת כנפי השכינה אינם משיגים אלא קומת נפש. מצד גדלות כליהם ע"פ ערך ההפכי כנ"ל.

ב, דברי הזוהר רע"מ כי תצא (סולם אות מ"ה-מ"ז), המבאר את פסוק "תפילה לעני כי יעטוף", בסוד עטיפת ציצית ותפלה של יד ותפילת ערבית, שהם כמו מצוות השארת פרט הכרם ופאת השדה שנאמר עליהם "לעני ולגר תעזוב אותם". דהיינו לעמוד האמצעי שהוא ז"א. כי עמוד האמצעי [דהיינו הקב"ה] נקרא גר דהיינו בגלות חוץ למקומו, אע"פ שישראל בארצם. ומסיים שם, על כן מי שחוזר בתשובה ומחזיר

שם נזכר שהמלאך ששמו רחמיאל, ממונה על תפלה שבדמעות. ואולי יש לדייק בזה את לשון הסולם שם, שלא הזכיר את שם המלאך כלשון הזוהר, אלא כתב ושמו ירחמיאל. אלא שעדיין צ"ע, כיון ששם זה "ירחמיאל", אינו נזכר בזוהר שיר השירים (סולם אות שע"ה-שע"ו), שם נמנו ע' שמות המלאכים בב' גרסאות בזוהר עצמו, וכן לא בזוהר וירא (סולם אות רע"ה-רע"ז), שמזכיר את שמותם באופן שונה, וגם לא בחלופי גרסאות שם אות ל"ה. **מראי מקום נוספים:** מראות הסולם, **סוף הקדמת ספר הזוהר**, אמצע מאמר ביאור כללי, בביאור התחלקות הי"ד פקודין בעשרה מאמרות, ד"ה מאמר ח' ויאמר אלקים תוצא הארץ, שע"י מצוה זו ממשיכים נפש הגר, ותשלום המוחין לנר"ן דקטנות אל נשמות הצדיקים. **זוהר חדש רות** (סולם אות שמ"ב), מאמר בודקין לגר, בשביל שיתקיים תחת כנפי השכינה. **זוהר בראשית ב'** (סולם אות נ"ו, מאמר ז' היכלות דארעא עלאה), שם נזכר שם המלאך "רחמיאל", הממונה על נשמות הגרים, הממשיך רחמים על נשמותיהם. הלוקח את נשמותיהם ונהנים על ידו מזיו הכבוד שלמעלה.]

קדושת הארץ בשמיטה ויובל

(בהר, סולם אות ט"ו)

"והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך" (משפטים, שמות כ"ג י"א). זוהר: **"שש שנים תזרע שדך וגו', ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה"**. והא אוקמוה, דכתיב **"ובשביעית תשמטנה ונטשתה"** וגו'. מאי טעמא. **"ואכלו אביוני עמך"**. בגין דמסכני בהאי אתר תליין, ובגין כך שביק לון למיכל. ועל דא, מאן דרחים למסכנא, יהיב שלמא בכנסת ישראל, ואוסיף ברכתא בעלמא, ויהיב חידו וחילא לאתר דאתקרי צדקה, לארקא ברכתא לכנסת ישראל, ואוקימנא.

וכו'. משא"כ נשמתם. היינו כנ"ל, שמשנה רבינו תיקן את כל בחינות הפנימיות והחיצוניות של כלל ישראל ה', עוד יובן בכל המתבאר עד הנה ועל פי דברי הזוהר רע"מ כי תצא (סולם אות מ"ה-מ"ז) הנ"ל, דברי האר"י ז"ל בשער הכוונות ענין הציצית (דרוש א', ד"ה ועתה נבאר ענין ד' מילים אלו), שמבאר סוד נשמת הגרים, המושפע על ידי עטיפת הטלית בד' ציציות ובד' מילויין וכו', שהוא בסוד הכתוב **"את הנפש אשר עשו בחרן"**, שמיחוד ההוא של הצדיקים בבחי עם בחינת המלכות נבראים נשמות הגרים, והם רוב היחודים הנעשים בזמן הגלות וכו'. שמשמע מדבריו ככל הנ"ל. שיחוד שבחי הנמוכה ביותר, שהיא בחינת החיצוניות שבבחי מלכות, הוא בורא את נשמות הגרים. אשר כל זה מרומז בעטיפת הטלית שבבחי תפילה לעני כי יעטוף, כנ"ל בזוהר רע"מ כי תצא.

צע"ק: א', מדברי הזוהר בראשית ב' (סולם אות י"ב), שם מזכיר את הנביא עובדיה הגר, ואת אונקלוס הגר ושאר הגרים החשובים כמוהם, שנתגיירו היושבים למעלה בהיכל קדמאה וכו'. הרי מפורש מעלת הגרים עצמם, ולכאן כל זה הוא לא כהנ"ל שהגרים עצמם זוכים רק לבחינת נפש. ונראה ליישב, שהזוהר מזכיר את המיוחדים שבהם, וכן הוסיף הסולם שאר הגרים החשובים כמוהם. אמנם לכאור', בדרך כלל מצינת הגמ' רק את בניהם של אותם הגרים. כגון רבי עקיבא שהיה בן גרים. וכן מבני בניו של וכו'. שלאחר שנצטרפו לכלל ישראל, זכו בניהם למדרגות עליונות ביותר. כנז' בפניני זוהר יתרו (ד"ה עליית בני יתרו מעיר התמים), שזכו בני יתרו להיקרא סופרים ולהיות מראשי הסנהדרין.

ב', עוד צע"ק, בדברי הזוהר הנ"ל בראשית ב' (סולם אות נ"ו), שמזכיר את שם המלאך הממונה על נשמות הגרים ששמו הוא רחמיאל, מדברי הזוהר פקודי (סולם אות ת"ז),

הסולם

צדקה שהוא ספירת המלכות (כמפורש בסולם כאן) וכו'. שהרי ספירת המלכות נקראת צדק ולא צדקה. כדאיתא בזוהר בראשית ב' (סולם אות ש"מ), על הפסוק "פתחו לי שערי צדק", שספירת המלכות נקראת צדק. וכן איתא בזוהר (שם, אות תל"ט), על הפסוק "צדק לפניו יהלך", ועוד. וכו'.

קדושת הארץ: על כן נראה לבאר את הצדקה שבמצות השמיטה, על פי דברי **הקדמת הסולם לספר הזוהר** (סעיף י'), בעניין ד' עולמות אבי"ע דקדושה וד' עולמות דטומאה. שכמבואר שם ההבדל ביניהם הוא ברצון להשפיע המוטבע בצד הקדושה, לעומת הפכיות הצורה שבצד הטומאה. שעל כן נקראים הקלי' וכן הרשעים בשם מתים, להיותם בהפכיות הצורה ובפרודא מהמאציל ית', עת"ד. בכל זה אפשר להבין במקצת את **החידוש הגדול בהבנת מצוות השמיטה**, שבדברי הזוהר כאן. שעל כן נקראת אדמת ארץ ישראל בשם ארץ הקודש, על שם הצדקה הנעשית על ידה לעניים בשנת השמיטה. כלומר שקדושת הארץ שבה, היא קדושת הדומם הנקרא ארץ ובבחינת ספירת המלכות. שבה יובן שבעל השדה מסתלק משדהו מצד אפקעתא דמלכא [הפקעת מלכו של עולם], או שהוא מצווה לסלק עצמו משדהו. אמנם הצדקה עצמה נעשית בגידולי הקרקע הצומחים בארץ, מאכל לאביונים. כלשון הנאמר במצוות הצדקה המוטלת על האדם: "פתוח תפתח את ירך לעניך ולאבינך בארצך".

צדקה וחסד: בכל זה יובן גם לשון צדקה הנז' בדברי הזוהר בהר (ה"ל). כלומר, שעל ידי מצות שמיטה נתקנה ספירת המלכות הנקראת צדק להיקרא צדקה. כדאיתא בזוהר נשא (סולם אות קצ"א), על הפסוק הנאמר באברהם "ויחשבה לו צדקה" (בראשית ט"ו ו'). שאע"פ שאברהם ידע שדינים מתעוררים מן

"שש שנים תזרע שדך וגו', ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה'" (בהר, ויקרא כ"ה ג' ד'), וכבר העמידוהו, שכתוב, "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים). מהו הטעם. "ואכלו אביוני עמך" (שם), משום שעניים תלויים באותו מקום, מלכות, שהיא שמטה, ומשום זה עזוב אותם לאכול. ועל כן מי שמרחם על העני, נותן שלום בכנסת ישראל, שהעניים תלויים בה, ומוסיף ברכה בעולם ונותן שמחה וכח אל המקום שנקרא צדקה, שהיא מלכות, שמשפיע ברכות לכנסת ישראל. והעמדנו. (בהר, סולם אות ט"ז).

[**שמיטה וצדקה:** ידויק לשון הזוהר (בהר), שמפרש גם את הפסוקים "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור" וגו', הנאמרים בפרשת בהר, במקור מצות השמיטה, על פי הטעם של פרנסת העניים והאביונים הנאמר בפסוק שבפרשת משפטים. ולא עוד, אלא שמחלק את גוף הפסוק (במשפטים) לב' חלקים: מצוה, וטעמי דקרא המפורש בפסוק. דהיינו שהאכלת האביונים היא טעם המצוה מדאורייתא. אולי אפשר לומר בדברי הזוהר כאן, שפירש כן על דרך הנאמר בפסוק בשמיטת כספים (ראה, דברים ט"ו ג' ד'), "את אחיך תשמט ירך. אפס כי לא יהיה בך אביון" וגו'. וכן נאמר בשורש מצות צדקה הסמוכה למצות שמיטת כספים (שם, דברים ט"ו י"א): "פתוח תפתח את ירך לאחיך לעניך ולאביונך בארצך". היינו שלשון אביון נזכר בשמיטת הארץ ובשמיטת כספים, וכן במצוות צדקה. שלכאו לפי"ז יובנו במקצת דברי הזוהר כאן.

צדק וצדקה: אלא, שעדיין יש להבין מי הוא הנותן את הצדקה בשמיטת הארץ. כיון שאם כוונת דברי הזוהר כאן היא על בעל השדה, אם כן מהו המיוחד שבמצות שמיטה, מכל מצות צדקה. עוד יש להבין בדברי הזוהר כאן שעל ידי מצות השמיטה ניתן כח אל המקום שנקרא

כטומאת העמים, וקדושת ארץ ישראל היא כקדושת בני ישראל המתוקנים במדת ההשפעה.

שמיטה ויובל: עוד יובן בכל המתבאר עד הנה, גם מצוות היובל בשנת החמישים שהיא כנגד ספירת בינה שבה חמישים שערים. כלומר, נוסף על תיקון המלכות שבמצוות השמיטה, עוד נוסף חיבורה על ידי מצוות היובל, לספירת הבינה שהיא שורש מדת ההשפעה והרחמים. כדאיתא בזוהר בהר (סולם אות כ"א), וזה לשונו: שמיטה: שכינתא תתאה, דאיהי משבע שנין. יובל: אימא עלאה, בינה, לחמשין שנין, ובה נתיחסו ישראל כמ"ש וחמושים עלו בני ישראל ממצרים, עכ"ל.

מצוות התלויות בארץ: כן אפשר להבין בכל המצוות התלויות בארץ כגון תרומות ומעשרות, לקט שכחה ופאה. שמקורם הוא במידת ההשפעה המחוייבת להיות בכל צד הקדושה אפי' בדומם שבו. כלומר שצד הקדושה המגדל ומצמיח את גידולי הקרקע, קובע מראש כי חלק מכל תנובת השדה יינתן לכהנים ללויים ולעניים. שבלא כן, מתחילה הארץ להיחסר מן הברכה המיוחדת לכל צד הקדושה. אלא, שדבר פשוט הוא שקיום כל מצוות אלו מוטלות על בני האדם, וכן שגם הם נועדו בשבילם, כפי שעצם הצדקה שבשמיטה היא לטובת בני אדם העניים, וכפי שהארץ עצמה ניתנה לבני".

מצוות לא תעשה: כן אפשר לבאר גם את מצוות ל"ת שבארץ, כגון איסור כלאיים וכיו"ב. שאפשר לפרשם כמצוות מניעת עירוב הכוחות והמינים בקרקע, שהוא פגם בעצם הדומם, ואיסור אכילת הצומח על ידי זה. שאיסור עירוב המינים הוא כעין איסור חרישה בשור וחמור, וכעין איסור לבישת שעטנז כדאיתא בזוהר. אשר כעין זה הוא איסור אכילת שני ערלה, בסבת שורש העליון של ג' שנים אלו.

צדק הזה, הוא חשבה לצדקה שאין דינים מתעוררים ממנה, משום שהיא רחמים. כן מפורש גם באדרא זוטא (סולם אות ק"ו), שכאשר צדק הזה מתבסס, הוא נקרא צדקה, והעולם מתבשם בחסד ומתמלא ממנו. שכתוב "אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ" (תהלים ל"ג ה').

עוד יובן בזה דברי הזוהר בחוקותי (סולם אות כ"ד), שצדק אינו מתתקן ואינו נשלם אלא בצדקה. שכתוב "בצדקה תכונני" (ישעיה נ"ד י"ד). המעיין בפרק זה בישעיה המתחיל במילים "רני עקרה לא ילדה" [שהוא הפטרת פר' נח, ופר' כי תצא] ימצא, שהנחמה בו היא על גאולת ישראל בגמר התיקון. שאז תיכונן ותיבנה ספירת המלכות הנקראת צדק להיקרא בשם צדקה, כמ"ש בצדקה תכונני. מכאן, שתיקון שנת השמיטה בצדקה, עולה בקנה אחד עם המובא לקמן מזוהר בראשית ב' (סולם אות רמ"ד), שאלף השביעי נקרא בשם שמיטה.

תיקון הדומם: כלומר שעל ידי מצווה שמיטה, נתקנת גם הארץ [הדומם, שבבחי מקום] להיות ראויה למדרגת וקדושת בני ישראל, שתוכל להחזיקם באותה קדושה. מה שאין כן כאשר ח"ו מצוה זו אינה נשמרת, מאבדים בני" את אחיזתם בארץ כנאמר בפסוק "אז תרצה הארץ את שבתותיה", היינו יציאה לגלות כפי שהיה בע' שנים שבין ביהמ"ק הראשון לשני.

קדושת א"י וטומאת ארץ העמים: בזה יובן קדושת הארץ היינו עצם האדמה, לעומת טומאת ארץ העמים שגזרו אפי' על גושה. כדאיתא בגמ' מסכת גיטין (דף ח' ע"ב, ונזיר כ' תתי ע"א). כיון שהארץ [מקום] והיושבים עליה מחוייבים להיות במדה מסויימת של השתוות, כשם "אדם" הנקרא כן על שנברא עפר מן האדמה. כדאיתא בזוהר בראשית ב' (סולם אות ר"א). כלומר שטומאת ארץ העמים היא

דין, חירו דכלא, דכל מאן דאשתדל באורייתא, לא יכלין לשלטאה עלוי כל עמין דעלמא. (רכ): ואי תימא אינון בני שמד. גזרה היא מלעילא, כגון רבי עקיבא וחברוי, וכך סליק במחשבה. חירו דמלאך המות, דלא יכיל לשלטאה עלוי, והכי הוא ודאי, דאי אדם הוה אתדבק באילנא דחיי, דאיהו אורייתא, לא גרים מותא ליה ולכל עלמא. ובגין כך, כד יהב קב"ה אורייתא לישראל, מה כתיב בה חרות על הלוחות והא אוקמוה. ואלמלא אינון לא חטו ושבקו אילנא דחיי, לא גרמו מותא לעלמא כמלקדמין. וקב"ה אמר "אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם". חבלתון גרמיכון, "אכן כאדם תמותון" וגו'. ועל דא, כל מאן דאשתדל באורייתא, לא יכיל לשלטאה עלוי ההוא חויה בישא, דאחשיך עלמא. (רכא): אמר רבי ייסא, אי הכי, משה אמאי מית, דאי הכי כיון דלא חב לא ימות. אמר ליה, ודאי מית, אבל לא שלטא ביה קאמרינן, אלא לא מית על ידוי, ולא אסתאב ביה, ולא מית ודאי, אלא אתדבק בשכינתא, ואזיל לחיי עלמא.

הסולם

ר' אלעזר פתח ואמר, כתוב "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". כמה הם שוטים בני אדם, שאינם יודעים ואינם מסתכלים לעסוק בתורה, שהרי התורה, הוא כל החיים, וכל חירות, וכל הטוב, בעולם הזה ובעולם הבא. ומפרש חיים הוא בעולם הזה, היינו שיזכו לימים שלמים בעולם הזה, כמש"א "את מספר ימין אמלא". ויזכה לימים ארוכים בעולם הבא, בשביל שהם חיים שלמים הם חיים של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיים, חירות בעולם הזה, חירות מכל, כי כל מי שעוסק בתורה לא יוכלו לשלוט עליו כל עמי העולם. (רכ): ואם תאמר, הרי אלו בני השמד, דהיינו הרוגי מלכות, מחמת שעסקו בתורה, בזמן שגזרו שלא לעסוק בתורה,

שנת השמיטה ואלף השביעי: בזוהר בראשית ב' (סולם אות רמ"ד), מבאר ר"ש ששלמות מדרגת השמיטה דהיינו מלכות לא תושלם עד אלף השביעי וכו'. יעו"ש בסולם, שמבאר את השלימות שתהיה אז במיזוג הימין והשמאל בקיום שלם ובמוחין שלמים, שלא תסור עוד משם לעולם ולנצחיות. עוד יעוין בזוהר חדש בראשית (סולם אות תש"א) שבאלף השביעי ישאר העולם שמיטה וחרוב, ובאלף השמיני יתחדש כמקודם וכו'. מ"מ בזוהר: שמיטה ויובל: פרשת וארא (סולם אות ג), וזה לשונו: "עד תאות גבעות עולם" (בראשית מ"ט כ"ו), אלו הן שתי אמהות דהיינו בינה ומלכות, שהן נוק'. שהבינה נקראת יובל והשמיטה מלכות. עולם, היינו כנאמר "מן העולם ועד העולם", עכ"ל. ידויק לשון הפסוק, שעוסק במדרגת דומם דהיינו מקום, הנקרא עולם בסדר "עולם שנה נפש". כן נזכר בו בבחינת זמן, דהיינו שנות השמיטה והיובל. שקיומם ע"י האדם, הוא בחינת נפש. זוהר בראשית ב' (סולם אות קצ"ו), אמר רבי שמעון. שמיטה ויובל שווים הם זה לזה, ושבת ועולם הבא כן הוא. כלומר, כי שבת הוא מלכות כמו שמיטה, ועוה"ב הוא בינה כמו יובל וכו'.

חירות האמיתית בעוה"ז ובעוה"ב

(חיי שרה, סולם אות רי"ט-רכ"א)

"את מספר ימין אמלא" (משפטים, שמות כ"ג כ"ו). זוהר: רבי אלעזר פתח ואמר, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. כמה אינון בני נשא טפשין, דלא ידעין, ולא מסתכלין, לאשתדלא באורייתא בגין דאורייתא, כל חייך וכל חירו, וכל טוב, בעלמא דין ובעלמא דאתי. חייך אינון בעלמא דין, דיזכון ליומין שלמין, בהאי עלמא, כד"א "את מספר ימין אמלא". וליומין אריכין בעלמא דאתי. בגין דאינון חייך שלימין, אינון חייך דחידו חיי בלא עציבו, חייך דאינון חייך, חירו בעלמא

בחשוכא, ודירוריה הוה בחשוכא תדיר, כד יבעון לאנהרא ליה, בעיין לאפתחא ליה נהורא זעירתא, כעינא דמחטא, ולבתר רב מניה, וכדין בכל זמנא, עד דינהרון ליה כל נהורא, כדקא יאות. (צב): כך אינון ישראל, כד"א "מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה" וגו'. וכן למאן דאתי אסוותא, לאו איהו בשעתא חדא, אלא זעיר זעיר, עד דיתתקף. אבל לעשו, לאו הכי, אלא בזמנא חדא נהיר ליה, ואתאביד מניה זעיר זעיר, עד דיתתקפון ישראל, וישיצון ליה מכלא, מעלמא דין ומעלמא דאתי. ובגין דנהיר בשעתא חדא, הוה ליה שציאו מכלא. אבל ישראל, נהורא דלהון זעיר זעיר, עד דיתתקפון, וינהיר לון קב"ה לעלמין.

הסולם

וכן כל מה שעושה הקב"ה לישראל ולצדיקים שבהם, הכל כן הוא, שמושיעם לאט לאט, ולא בפעם אחת. בדומה [בדרך משל] לאדם הנתון בחשך. ותמיד בחשך היה משכנו, שבעת שרוצים להאיר לו, צריכים לפתוח לו תחילה, אור קטן כפתהו של מחט, ואחר כך מעט גדול ממנו, וכן בכל פעם יותר, עד שמאירים לו כל האור כראוי. (צב): כך הם ישראל, כמש"א, "מעט מעט אגרשנו מפניך" וגו'. וכן למי שבאה לו רפואה, אינה באה בשעה אחת, אלא שבאה מעט מעט עד שמתרפא. אבל לעשו אינו כן, אלא בבת אחת האיר לו, ונאבד ממנו מעט מעט עד שיתחזקו ישראל, ויכריתו אותו מכל, העולם הזה ומהעולם הבא. ומשום שהאיר לו בתחילה בפעם אחת, היה לו כליון מכל, אבל ישראל האור שלהם הולך ואור מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקב"ה לעולם. (וישלה, סולם אות צ"א-צ"ב)

[מעט מעט: יש להתבונן בדברי הזוהר המובאים כאן מפרשת וישלח, המזכיר את הפסוק מעט

ומשיב, הוא גזירה מלמעלה. כמו ר' עקיבא וחביריו, שנהרגו משום שעסקו בתורה, וכך עלה במחשבה של מעלה, בעת שנברא העולם. אבל בדרך כלל, התורה הוא חירות ממלאך המות, שאינו יכול לשלוט עליו.

וכן הוא בודאי, שהרי אם אדם היה מתדבק בעץ החיים, שהוא התורה, לא היה גורם מות לו ולכל העולם, אלא משום שעזב את עץ החיים שהוא התורה, ואכל מעץ הדעת, גרם מיתה לו ולעולם. ומשום זה כשנתן הקב"ה התורה לישראל, מה כתוב בה, חרות על הלוחות, וכבר בארוה דהיינו אל תקרי חרות, אלא חירות כי נעשו אז חירות ממלאך המות, ואלמלא לא חטאו ישראל בעגל, ולא עזבו את עץ החיים שהוא התורה, לא היו גורמים שיחזור המות לעולם כמתחילה. והקב"ה אמר, אני אמרתי אליקים אתם ובני עליון כלכם, היינו, בקבלת התורה, כיון שחבלתם בעצמכם, שחטאתם. אכן כאדם תמותון וגו'. ועל כן כל מי שעוסק בתורה אינו יכול לשלוט עליו, אותו נחש הרע שהחשיך העולם. (רכא): אמר ר' ייסא, אם כן הוא, שמי שלא חטא לא ימות. אם כן, למה מת משה, אמר לו ודאי מת, אבל רק שאין מלאך המות שולט בו אמרנו, והוא לא מת על ידו ולא נטמא בו. וע"כ נבחן שודאי לא מת אלא שנתדבק בשכינה והלך לחיי העולם. (חיי שרה, סולם אות רי"ט-רכ"א).

מעט ולאט ע"פ חוק ההתפתחות

(וישלה, סולם אות צ"א-צ"ב)

"מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ" (משפטים, שמות כ"ג ל'). וכן כל מה דעביד קב"ה לישראל, ולצדיקיא די בהו, הכי כלהו, ולאז בזמנא חדא. [בדרך משל] לבר נש, דאתיהיב

חוק ההתפתחות: בכל המתבאר לעיל בעניין השתלשלות המדרגות לאט לאט דהיינו בדרך תיקון כדברי בעל הסולם בתע"ס הנ"ל, כן יש להבין בגידול הכלים ובשיעורם שהוא כסדר הנקרא מעט מעט. כלומר שמעט מעט ולאט לאט [או ההיפוך], הם ב' סדרים שונים. שהאחד הוא ממעלה למטה, והשני הוא ממטה למעלה, אמנם שניהם מכוונים כאחד ושיעורם שווה. דהיינו, ששיעור ההארה העליונה בכל קומת אור, הוא כשיעור הכלים המתוקנים שבה. בזה יובנו דברי בעל הסולם בתחילת **פתיחה לחכה"ק**, שמבאר את גדילת הכלים ע"פ סדר ד' הבחינות שכנגד ד' אותיות שם הוי"ה. ואשר כן מפורש ב**ספר מתן תורה** מאמר השלום, ד"ה ביאור המשנה הכל נתון בערבון, שמזכיר את חוק ההתפתחות ומבארו. כן נזכר חוק זה בכתבי בעל הסולם, ספר **פרי חכם** כרך א' (סוד העיבור-לידה, אות ג' ד"ה חוק ההתפתחות, וד"ה עיבור וגידול). וזה לשונו (שם): עיבור וגידול גוף כנשמה מעת לידתו שהוא נמצא אז בנקודת הריחוק, שם מתחילה שיבתו להשגה – מתתא לעילא, שזה נקרא **חוק ההתפתחות**. והוא הולך ממש על אותם הדרכים והמבואות שירדו מעילא לתתא וכו', עכ"ל.

שויתי ה' לנגדי תמיד: [החידוש דלהלן בשם בעליו הר"ר חיים בנימין טננבוים הי"ן]: המתבונן בהוראת הפסוק שויתי הוי"ה לנגדי תמיד (תהלים ט"ז ה') ימצא, שמרמז הן על השתלשלות הארת אורות העליונים, שתחילה מאיר אור נפש ואח"כ רוח, כמבואר בחוק ערך הפכי שבין כלים לאורות (פלחכה"ק סעיף כ"ד), והן על גדילת הכלים. שתחילה נגדל כלי הקטן יותר המרומז באות י'. ואח"כ נגדל יותר כאות ה' ראשונה שבשם הוי"ה וכו'. וז"ש הפסוק: לנגדי תמיד. היינו, שסדר אותיות הוי"ה הוא בין באורות ובין בכלים. **חסידות:** ככל המבואר לעיל שתיקון ז' המדת שבאדם הוא בבחית כיבוש הארץ מז' עממין, מפורש גם בצעטיל

מעט הנאמר בפרשת משפטים. שעל אף שהנאמר בזהוהר שם הוא בהקשר למאבק יעקב עם שרו של עשו עד עלות השחר, יש להבינם גם בהקשר לדברי יעקב לעשו שאמר לו "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה" (וישלה, בראשית ל"ג י"ד), וכן לדברי הפסוק "מעט מעט". כלומר, הזוהר מגלה לנו את משמעות המלים "מעט מעט", שהוא כלשון "לאט לאט", שהוראתם היא עבודת ה' בדרך תיקון, שהוא ההיפך הגמור מן המושג הנקרא הארה בבת אחת.

לאט לאט: כן נזכר לשון לאט לאט, בהוראת השתלשלות המדרגות על פי תיקון, בכתבי האר"י (מובא בתע"ס ח"ב פרק א' סעיף ב'; או"פ ו'). כן מבואר גם בהקדמה לספר הזוהר (סעיף י"א, וסעיף ל"ד). שם מבאר המחבר את התפתחות המדרגות בדרך תיקון הנקרא לאט לאט. שכל זה בא לשלול הארה הנקראת בבת אחת, דהיינו שאינה בדרך של עבודה ותיקון. שהסכנה בה היא גם בנזק למקבלה, כמשל הזוהר כאן, לרפואת האדם מן ההארה לאדם הנתון בחושך, וכן באפשרות לאבדו, מכיון שלא באה בדרך תיקון.

כיבוש הארץ ותיקון האדם: בכל המתבאר עד הנה, אפשר להבין במקצת את דברי הפסוק כאן. שכיבוש הארץ הנזכר בפרשה, הוא כיבושם של מדרגות הקדושה את מדרגות הטומאה. כיון שהארץ שבבחינת ספירת מלכות וכן האדם עצמו, הם באותה בחינה. אלא שזו כללית וזו פרטית. וכפי שיצר הרע שבאדם קודם ליצר הטוב שבו, כן קדמה אחיזת ז' עממין בארץ, לביאת בני ישראל. כיון שז' עממין אלו הם כנגד ז' מידות רעות שבאדם, שכנגד ז' הספירות חג"ת נה"מ. על כן, כיבושם בארץ וכיבושם באדם עצמו, עולים בקנה אחד וביעור אחד.

העם. כקדושת משה לבדו כאן, שקדשה גם את העם עד שזכו למצוות עשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. דרך ב', כפי שבנ"י נכללו בעליית משה על ידי השתחוויתם מרחוק, [זוהר משפטים תקע"ג], כן זכו גם הם למעלת קביעת השכינה בתוכם. תוספת ביאור לדברי הזוהר כאן (משפטים), בקשר בין זכיית משה במדרגתו העליונה, לבין בשורת המשכן, איתא בזוהר יתרו (סולם אות ר"ס), דלקמן:

קדושת משה ובנין המקדש: כעין דברי הזוהר כאן, איתא בזוהר יתרו (סולם אות רנ"ט-ר"ס), שמבאר את הפסוק "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך" (תהלים ס"ה ה'). וזה לשון הסולם (שם): ר' יצחק פתח "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך" וכו', ר' יהודה אמר, אשרי חלקו של משה, שעליו כתוב אשרי תבחר ותקרב, וכתוב בו, ומשה נגש אל הערפל, ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו, עכ"ל. שאפשר להבין את פירוש הפסוק כך: בזכות שהקב"ה בחר במשה וקרבו למעלה עליונה, זכינו אנו לשכון ולשבוע מקדושת החצר הבית וההיכל שבבית המקדש. כדאיתא בזוהר לך לך (סולם אות תכ"ב), שג' מדרגות אלו הנז' בפסוק הם כנגד ג' המדרגות שבקדושת המקדש. [כעין זה איתא גם בזוהר חיי שרה, סולם אות קכ"ח-קכ"ט].

הר סיני ובית המקדש: כעין המבואר לעיל במעלת משה ובנ"י שזכו לצווי המקדש במעמד הר סיני, מבואר בהקדמת הרמב"ן לספר במדבר. שמפרש את כל מדרגות הקדושה שבמקדש ובמשכן, כפי עמידת בני ישראל במחנות ובגבולים במתן תורה בהר סיני.

שיטת הזוהר בזמן אמירת פר' תרומה: [החידוש דלהלן בשם בעליו הר"ר חיים בנימין טננבוים הי"ו]: העולה מדברי הזוהר כאן (משפטים תקע"ה) הוא, שבזמן מתן תורה בחודש

ספן מהרבי אלימלך מליז'ענסק זצוק"ל. וזה לשונו (שם אות ה'): כשיתחיל להתעורר באדם מדה רעה ח"ו ממדות רעות שהוא רגיל בהם כגון עקשנות ובושת של גאוה ועצלות ובטלה המביאה לידי שיעמום וכיוצא בהם יאמר תיכף ומיד בזה הלשון ובכל כחו הכנעני החתי האמורי הפריזי החיוי והיבوسی והגרגשי וינצל, עכ"ל]

הר סיני ובית המקדש

(משפטים, סולם אות תקע"ה)

"והשתחוויתם מרחוק. ונגש משה לבדו אל ה'" (משפטים, שמות כ"ד א'-ב'). זכאה חולקיה דמשה, דהוא בלחודו זכה למה דלא זכה בר נש אחרא. ישראל זכו השתא, מה דלא זכו עד ההיא שעתא, וההיא שעתא, אתקיימו, בקיומא עלאה קדישא. ובההוא שעתא אתבשרו למהוי בינייהו מקדשא, כד"א, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (תרומה, שמות כ"ה ח').

הסולם

"ונגש משה לבדו אל ה'" (משפטים, שמות כ"ד ב'). אשרי חלקו של משה, שהוא לבדו זכה מה שלא זכה אדם אחר. ישראל זכו עתה מה שלא זכו עד שעה ההיא. ובשעה ההיא נתקיימו בקיום עליון קדוש. ובשעה ההיא נתבשרו שיהיה ביניהם מקדש. כמ"ש א (תרומה, שמות כ"ה ח'): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". (משפטים, סולם אות תקע"ה).

[קדושת המנהיג וקדושת העם: יש להתבונן בדברי הזוהר כאן, שבעליה זו של משה רבינו להר סיני, שהיא עלייתו לפני מתן תורה ביום ד' סיון כדפירש"י, זכה משה למדרגה שלא זכה בה אדם, וזכו ישראל להשראת השכינה בתוכם, כמ"ש "ושכנתי בתוכם". שאפשר להבין בזה ב' דרכים. א', שככל שקדושת מנהיג ישראל גדולה יותר, כן מתקדש גם כל

של קבלת שבת קודש, שבה היה הבעש"ט מעלה את כל התפילות. כידוע מכוונת אמירת הודו לה' (תהלים ק"ז), שתיקן הבעש"ט לאומרו במנחה של ערב שבת, שזו היא סגולת מזמור זה. פעם אחת, לאחר שמזה כמה שבתות הייתה תפילת ערבית של ליל ש"ק מתארכת לכדי משך כמה שעות, נתייעצו החסידים ביניהם כי מוטב שילכו תיכף לבתיהם, ולאחר שיסעזו עם בני ביתם בזריזות ישובו למקום התפילה, וכך עשו. אלא, שכאשר חזרו המתין להם הבעש"ט, ותמה על היעדרותם. לאחר שסחו לו דברים כהווייתם הסביר להם, כי כל כוחו בהעלאת התפילות נסמך על שותפותם עמו. שהם בלימודם והוא בתפילתו יכול לפעול את פעולותיו. על כן תיכף ובסמוך שהלכו מבית המדרש הרגיש כי הוא עומד לבדו במערכה, שעל כן הפעם נסתיימה תפילתו בהקדם.]

סימן הצדיקים שלא נראתה הקשת

בימיהם (משפטים, סולם אות צ"ו)

"ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה" (משפטים כ"ד י"ח). פתח ההוא סבא ואמר, "ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר" וגו'. ענן דא מאי היא. אלא דא הוא דכתיב, "את קשתי נתתי בענן" (נח, בראשית ט' י"ג). תנינן, דההוא קשת אשלחת לבושו, ויהיב לון למשה, ובההוא לבושא סליק משה לטורא ומניה חמא מה דחמא, ואתהני מכלא. עד ההוא אתר, אתו אינון חברייא, ואשתטחו קמיה דההוא סבא, ובכו ואמרו, אלמלא לא אתינא לעלמא, אלא למשמע מלין אלין מפומך די לן.

הסולם

פתח זקן ההוא ואמר, "ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר" וגו', שואל, ענן זה מה הוא.

סיון, זכו ישראל לצווי של ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. לא כן איתא במדרש תנחומא (פר' תרומה סי' ח', ובשיטה אחת במכילתא). אלא, שצווי "ועשו לי מקדש נאמר ביום הכיפורים, לאחר שמחל להם הקב"ה על חטא העגל. שאמר להם הקב"ה זאת בו ביום (ביוה"כ"פ), כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל. ולכך נקרא משכן העדות, שהוא עדות לכל באי עולם וכו', עכת"ד המדרש. כן משמע גם מפירוש רש"י (פקודי, ל"ה א'), וז"ל: משכן העדות-עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכנינו ביניהם. ונראה ליישב ב' השיטות ע"פ המבואר בזוהר ויקהל (סולם אות ז-ח), שבתחילה אמר הקב"ה לישראל מכל איש אשר ידבנו לבו, משום שרצה הקב"ה לעשות מעשה המשכן מכל הצדדים, במוח וקליפה. ומשום שהיו אלו ערב רב ביניהם, נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו. [לאכללא לון בינייהו דישראל] לכלול אותם בין ישראל שהם מוח. ואחר כך, כשבאו הערב רב ועשו את העגל, אמר הקב"ה מכאן ולהלאה, מעשה המשכן לא יהיה אלא מצד ישראל בלבד. וז"ש "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" וגו' (ויקהל, שמות ל"ה א'), וכתוב אחריו קחו מאתכם תרומה לה' (שם, פסוק ה'). היינו, שצווי ועשו לי מקדש וכו', נאמר ב' פעמים. א', במתן תורה מקודם לחטא העגל. ב', ביום הכיפורים שלאחר החטא. שמדברי הזוהר אלו נראה ליישב את ב' השיטות, בזמן אמירת צווי ועשו לי מקדש לישראל, [חב"ט].

מעשה חסידים מהבעש"ט: כעין המבואר לעיל שבזכות עמידת עם ישראל מרחוק זכה משה למעלתו, כמ"ש "והשתחוויתם מרחוק, ונגש משה לבדו אל ה'" (משפטים, שמות כ"ד א'-ב'), מסופר בפי חסידים על תפילת הבעש"ט. שכמסופר הייתה אורכת זמן רב, ובפרט תפילת עמידה, ועל אחת כו"כ תפילת עמידה

כמראה הקשת: ידוייק לשון הזוהר שבאותו הלבוש שלבש משה, ראה כל מה שראה. כלומר, שכפי מזדרגת האדם וקומתו הרוחנית כן נראים הדברים לעיניו. משמעות הדברים היא, שככל שקומת האדם גבוהה יותר, כן הוא יכול לראות טוב יותר את האמת שבמציאות. לעומת זאת, כל בעלי קומה רוחנית נמוכה יותר, שאינם יכולים לראות ולפרש את מראה עיניהם כפי האמת אלא רק כפי גובה קומתם. [”כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו’, כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה’”, יחזקאל א’ כ”ח]

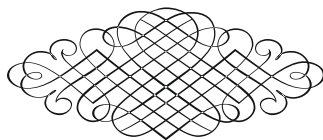
מראה מקום: קשת: יעוין **בזוהר ויקרא** (סולם אות רל”ט), שסימן לחסיד צדיק שלא נגלה הקשת בימיו, כיון שהוא מגין על הדור בתפילתו כמו ר’ שמעון שלא נצרך העולם בימיו לאות הזה. עוד איתא **בזוהר שמיני** (סולם אות י”ב), שבירך רבי פנחס בן יאיר את רבי אלעזר ברשב”י, שלא תראה הקשת בימיו כמו לאביו. כן איתא גם **בזוהר חדש בראשית** (סולם אות תכ”א), שאמרו עליו על ר’ שמעון שלא נראתה קשת בימיו. כעין זה איתא **בגמ’ מסכת כתובות** (ע”ז ע”ב), ששאל רשב”י את רבי יהושע בן לוי [בעת שקפץ לגן עדן בחייו] האם נראתה הקשת בימיו.

מראה מקום בזוהר: את קשתי נתתי בענן: זוהר בראשית א’ (סולם אות ע-ע”א). זוהר נח (סולם אות רס”ו-רס”ז), מאמר את קשתי נתתי בענן.

ומשיב, אלא זה הוא שכתוב, ”את קשתי נתתי בענן”, למדנו, שקשת הזוה, שה”ס המלכות בעת שמקבלת ג’ גוונים לבן אדום ירוק מג’ קוין דז”א, פשטה את לבושיה, שהם ג’ גוונים לבן אדום ירוק, ונתנה אותם למשה, ובלבוש ההוא עלה משה אל ההר, וממנו, ראה מה שראה, ונהנה מכל. כשהגיע הזקן עד מקום הזה, באו אליו החברים, דהיינו ר’ חייא ור’ יוסי, והשתטחו לפני אותו זקן, ובכו, ואמרו, אם לא באנו לעולם אלא לשמוע דברים אלו מפייך, די לנו. (משפטים, סולם אות צ”ו).

[**לבוש רוחני:** היינו שהזוהר מבאר כאן את לבוש משה בענן. שכפי שגוויי הקשת אינם נראים אלא מתוך לבוש הענן, היינו שהענן הוא לבוש גוויי הקשת, כן כוונת הפסוק כאן. שמשה נתלבש בענן, להורות על גובה קומתו ומזדרגתו הרוחנית. שזכה לקבל את כל אלו הגוונים, שמכיון שקבלם נעשה הוא בבחינת מלבוש להם. כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף מ”ב), בכל המדרגות הרוחניות הנבחנות כמלבישות זו את זו. וז”ש הזוהר שבלבוש ההוא עלה משה אל ההר.

בדרך אפשר: אולי אפשר להבין בכוונת דברי הזוהר כאן, שהקשת פשטה את לבושה בענן ונתנה אותם למשה, שבא ללמדנו שבימיו של משה לא נראתה הקשת, כדרך שלא נראתה בימי רשב”י ועוד (כמצוין לקמן במראה מקום). כיון שהגין על הדור בתפילתו כמפורש בתורה.

[עבודה] לא עליך המלאכה לגמור. היינו
שצריך האדם להיות מוכן לעבודת ה'
אפילו באופן שלא יזכה לגמור מלאכה.
ואינו בן חורין להבטל ממנה, אפילו
באופן שהשי"ת רוצה שיעבוד בלי לגמור
המלאכה.

(פרי חכם ב', אגרת כ"ו, עמ' צ"ג)

אמת אמיתית אינה נחלשת מכל מיני
שקרים. אדרבה, הרי הם מחזקים אותה
ומשמשים לה כזבל השדה, שברכתו
גדלה על ידם.

(פרי חכם ב', אגרת ל"ח, עמ' קי"ח-קיט)